

Nr 36

**Kungl. Maj:ts proposition angående social utbildning
och forskning m. m.; given Stockholms slott den 26 februari 1971.**

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, med återkallande av prop. 1971: 1 bil. 10 i vad avser anslaget Institutet för arbetsmarknadsfrågor, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

SVEN MOBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen anges riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden av socionomutbildningen. Målet att snabbt fördubbla intagningskapaciteten står kvar. Förslag läggs fram om inrättande av en ny socialhögskola i Östersund den 1 juli 1971. Denna högskola föreslås få 180 intagningsplatser det första läsåret. Verksamheten vid den nya högskolan avses bli organiserad på samma sätt som vid de befintliga socialhögskolorna. Vidare kommer en ökning av intagningskapaciteten vid socialhögskolorna i Lund och Örebro att äga rum nästa budgetår.

Samarbetsnämnden för socialhögskolorna föreslås få ökade befogenheter. I samband därmed ändras nämndens sammansättning och benämningen ändras till nämnden för socionomutbildning.

Studieordningen vid socialhögskolorna ändras, varvid den praktiska delen av utbildningen avses bli utformad som fem månader praktikarbete före de teoretiska studierna, fem månader handledd praktik och två månader praktikarbete efter den handledda praktiken. Praktisk yrkeserfarenhet förvärvad före ansökan till socionomutbildningen skall få tillgodoräknas som en del av den praktiska utbildningen.

Förslag läggs vidare fram om inrättande av en professur i socialpolitik den 1 januari 1972. Tjänsten föreslås bli placerad vid ett forskningsinstitut, till vilket även resurserna vid institutet för arbetsmarknadsfrågor

Prop. 1971: 36

förs. En organisationskommitté kommer att närmare utreda organisationen av det nya institutet, vilket avses börja sin verksamhet den 1 januari 1972.

I propositionen föreslås slutligen försöksverksamhet med fortbildning av journalister. Verksamheten, som avses pågå minst två år, syftar till att bereda yrkesverksamma journalister främst inom landsortspressen möjligheter till yrkesinriktad högre utbildning. Försöket skall omfatta även särskilda studiesociala åtgärder.

Medelsanvisningen till socialhögskolorna föreslås ökad med ca 2,7 milj. kr. till ca 21,9 milj. kr. Anslaget till fortbildning av socionomer, journalister m. m. föreslås ökat med 500 000 kr. Kostnaderna i anslutning till den föreslagna professuren i socialpolitik beräknas till 226 000 kr.

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 26 februari 1971.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Moberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *social utbildning och forskning m. m.* och anför.

I prop. 1971: 1 (bil. 10 s. 311) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1971/72 beräkna

till Socialhögskolorna m. m. ett förslagsanslag av 22 170 000 kr.,
till Fortbildning av socionomer, journalister m. m. ett reservationsanslag av 252 000 kr.

Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

1 Inledning

Vid min anmälan av anslaget till socialhögskolorna i prop. 1970: 1 (bil. 10 s. 320) föreslog jag bl. a. en kraftig utbyggnad av socionomutbildningen. Riksdagen fattade sedermera beslut om en sådan utbyggnad (SU 1970: 88, rskr 1970: 215). För att förbereda den utbyggnad av socionomutbildningen, som avsågs komma till stånd, om riksdagen godkände de riktlinjer för utbyggnaden, som föreslagits i propositionen, tillkallade jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 januari 1970 en organisationskommitté (U 1970: 57)¹. Kommittén, som antagit namnet 1970 års socionomutbildningsberedning, har den 17 november 1970 lagt fram betänkandet (Ds U 1970: 19) Vidgad socionomutbildning.

Över betänkandet har, efter remiss, yttranden avgetts av kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, riks försäkringsverket, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket, universitetskanslersämbetet efter hörande av vederbörande vid universitet och högskolor, samarbetsnämnden för LUP-kommittéerna, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), bostadsstyrelsen, styrelserna för socialhögskolorna i Stockholm, Lund, Göteborg, Örebro och Umeå; samarbetsnämnden för socialhögskolorna, centrala studiehjälpnämnden; länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västerbottens, Jämtlands, Västerbottens samt Norrbottens län, i vissa fall efter hörande av berörda städer; socialutredningen, delegationen för lokalisering av statlig verksamhet, 1968 års lokaliseringsutredning, praktikcentrumkommittén, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges socionomförbund, Sveriges skolkuratorers förening, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges elevers centralorganisation (SECO), Elevförbundet TLE, Sveriges folkhögskoleelevers förbund, Socialhögskolornas studentkårers organisation, Vuxenstuderandes riksorganisation, Svenska kommunförbundet samt Svenska landstingsförbundet. Därjämte har vissa skrivelser inkommit.

1970 års socionomutbildningsberedning har i särskild skrivelse den 17 februari 1971 avgett förslag rörande det framtida samarbetet mellan socialhögskolorna. Beredningen har innan förslaget avgetts inhämtat yttranden från de lokala högskolestyrelserna.

Samarbetsnämnden för socialhögskolorna har den 25 augusti 1970 avgett förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1971/72 av-

¹ Sekreteraren Jimmy Björk, rektorn Åke Elmér, socionomen Ylva Ericsson, departementssekreteraren Anita Gradin, departementsrådet Benkt Konnander samt överdirektören Lars Sköld (ordförande).

seende dels anslaget Socialhögskolorna, dels anslaget Fortbildning av socionomer, journalister m. m.

Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna har den 31 augusti 1970 avgett förslag till anslagsframställningar avseende bl. a. anslaget Fortbildning av socionomer, journalister m. m.

Vid min anmälan av anslaget till socialhögskolorna i prop. 1970: 1 (bil. 10 s. 321) framhöll jag att en professur inom det socialpolitiska området borde inrättas samt att jag avsåg att återkomma till Kungl. Maj:t med förslag rörande bl. a. tidpunkt för inrättande av ifrågavarande professur.

Jag kommer i det följande att ta upp dessa frågor. Beträffande åtskilliga av de förslag som förts fram ankommer det på Kungl. Maj:t att besluta. För överblickens och sammanhangets skull kommer jag i det följande att beröra även vissa av dessa förslag.

2 Lokalisering av socionomutbildning m. m.

2.1 Nuläge

Socionomutbildning anordnas vid socialhögskolorna i Stockholm, Lund, Göteborg, Örebro och Umeå. Utbildningen omfattar — i överensstämmelse med statsmakternas beslut år 1964 (prop. 48, SU 71 rskr 190) — sammanlagt 3 1/2 år, vilken utbildningstid är uppdelad på en ettårig grundkurs i samhällsvetenskapliga ämnen, tre terminers studier i yrkesinriktade examensämnen samt en ettårig studiepraktik. Studierna bedrivs alternativt inom social linje, förvaltningslinje eller teoretisk linje.

Utbildningen vid socialhögskolorna är spärrad. Läsåret 1969/70 uppgick antalet intagningsplatser till 1 140. I överensstämmelse med riksdagens beslut år 1970 (prop. 1 bil. 10, SU 88, rskr 215) och efter förslag av 1970 års socionomutbildningsberedning ökades antalet intagningsplatser läsåret 1970/71 med 450 till 1 590.

Socialhögskolorna är fristående utbildningsanstalter, vilkas verksamhet och organisation regleras genom stadgan (1964: 538) för socialhögskolorna (ändrad senast 1970: 782). Högskolorna, som står under ledning av var sin styrelse samt lärarråd och rektor, lyder direkt under Kungl. Maj:t. Genom en särskild samarbetsnämnd samordnas högskolornas verksamhet i viss utsträckning.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 27 maj 1970 inleddes försöksverksamhet med vidgat tillträde till socionomutbildningen. Denna försöksverksamhet innebär, liksom motsvarande försök vid filosofisk fakultet, att den som fyllt 25 år, har varit yrkesverksam under minst fem år och uppfyller vissa krav på förkunskaper i ämne är behörig att antagas som studerande vid socialhögskola. Genom nämnda beslut inleddes vidare försöksverksamhet, inom vilken studerande, som har slutbetyg från gymnasium (motsv.), får tillgodoräkna praktisk yrkeserfarenhet omfattande minst 10 månader vid urval bland sökande till socionomutbildning.

2.2 Beredningen

2.2.1 Utbildningskapacitet vid socialhögskolorna

Efterfrågan på socionomer inom olika verksamhetsområden har under senare år ökat starkt framhåller beredningen. Samtidigt har efterfrågan på socionomutbildning vuxit. Vid de senaste tre årens antagningar har i genomsnitt endast var fjärde sökande kunnat beredas plats. Inför höstterminen 1970 fanns det nästan fem sökande per intagningsplats. Vid

de senaste sex antagningstillfällena har 80 % av de sökande sökt utbildning vid i första hand social linje.

En ökning av antalet intagningsplatser vid socialhögskolorna kan enligt beredningen förväntas medföra viss avlänkning från samhällsvetenskaplig utbildning vid universiteten.

Intagningskapaciteten vid socialhögskolorna bör ökas så att antalet nybörjarplatser läsåret 1974/75 uppgår till totalt 2 670. Den övervägande delen av den fortsatta utbyggnaden av intagningskapaciteten vid socialhögskolorna bör förläggas till orter som idag saknar socionomutbildning.

De nyttillkommande socialhögskolorna bör få en intagningskapacitet som möjliggör att de vid full utbyggnad kan erbjuda de studerande undervisning varje termin i samtliga i socionomutbildningen ingående examensämnen med däri förekommande specialkurser. Samtidigt måste hänsyn tas till att de studerande ofta önskar genomgå den praktiska delen av utbildningen så nära högskolan som möjligt. De nya socialhögskolornas storlek bör med hänsyn härtill uppgå till mellan 1 000 och 1 500 samtidigt inskrivna studerande, vilket motsvarar ett årsintag av 270—360 studerande vid varje högskola.

Beredningen föreslår att tre nya socialhögskolor nu skall inrättas. Detta antal enheter tillgodoser bäst kraven på högskolor av begränsad storlek. En av högskolorna bör ges en intagningskapacitet vid full utbyggnad av ca 360 platser per läsår, en annan ca 330 platser per läsår och en tredje ca 270 platser per läsår. Följande tabell visar hur uppbyggandet av högskolorna skulle kunna genomföras under en fyraårsperiod. Man bör dock nu fastställa intagningskapaciteten endast för de nya socialhögskolornas två första verksamhetsår.

Läsår		Högskola och linje						Summa	
		I		II		III			
		S	F	S	F	S	F		
1971/72	HT	—	—	60	60	60	60	240	360
	VT	—	—	60	—	60	—	120	
1972/73	HT	60	60	90	60	90	60	420	690
	VT	60	—	90	30	60	30	270	
1973/74	HT	90	60	120	60	90	60	480	870
	VT	90	30	120	30	90	30	390	
1974/75	HT	120	60	120	60	90	60	510	960
	VT	120	60	120	30	90	30	450	
Intag per läsår vid full utbyggnad		240	120	240	90	180	90	960	

S = social linje

F = förvaltningslinje

En ytterligare ökning av intagningskapaciteten bör enligt beredningen ske även vid några av de befintliga socialhögskolorna. Ökningen bör avse endast den sociala linjen. Intagningskapaciteten vid socialhögskolan i Lund bör ökas med 30 platser höstterminen 1973 och med 30 platser

vårterminen 1974. Intagningskapaciteten bör vid vardera av socialhögskolorna i Göteborg och Örebro ökas med 30 platser höstterminen 1973.

2.2.2 Lokalisering av nya enheter för socionomutbildning

Styrande för lokalisering av socionomutbildning till viss region bör vara främst möjligheterna att anordna praktik. Härutöver är det angeläget att det inom regionen finns tillräckligt rekryteringsunderlag i fråga om elever. Vidare bör vissa lokaliseringsspolitiska avvägningar tas med i bilden.

En inventering av befintliga praktikplatser visar att det i förhållande till befolkningsunderlaget största antalet platser finns inom Västerbottens och Örebro län, dvs. kring de två senast inrättade socialhögskolorna. Detta talar för att intresset för att ta emot praktikanter från en socialhögskola är störst i dess närmaste omland. Nya högskolor bör därför förläggas till regioner som idag saknar socionomutbildning och där lämpliga praktikplatser endast i mindre utsträckning tagits i anspråk.

En undersökning bland dem som antagits till socionomutbildning visar att dessa i första hand söker till den socialhögskola som ligger närmast hemorten. Detta skulle — sett från en annan utgångspunkt — kunna betyda att förekomsten av en socialhögskola inom en region stimulerar ungdomar inom denna att söka sig till socionomutbildning.

Även efter förändringar i behörighetsbestämmelserna för tillträde till socionomutbildning — på grundval av kompetensutredningens förslag — kommer förmodligen en betydande del av de studerande vid socialhögskolorna under lång tid framöver att rekryteras från de linjer av gymnasieskolan som motsvarar nuvarande gymnasiet. En granskning av rekryteringsunderlaget i detta avseende inom sydöstra Sverige — i detta sammanhang Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Blekinge län — och mellersta Norrland — dvs. Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län — visar att dessa delar av landet i jämförelse med andra regioner har ett elevunderlag som är tillräckligt stort för att motivera att tre nya socialhögskolor av normal storlek lokaliseras dit, av vilka två i sydöstra Sverige och en i mellersta Norrland.

Hur stora effekter som skulle följa av att en socialhögskola — med relativt begränsat studerandeantal — förläggs till viss region är det omöjligt för beredningen att uttala sig om. Viktigt är dock att en socialhögskola i t. ex. mellersta Norrland skulle ge norrlandsungdomarna ytterligare möjligheter till högre utbildning inom rimligt avstånd från hemorten.

Lokalisering av socialhögskolor till resp. norra och södra delen av sydöstra Sverige medför sannolikt en icke oväsentlig avlastning av socialhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Lund.

Vid valet mellan orter inom en region är enligt beredningens upp-

fattning möjligheterna att samordna socionomutbildningen med annan samhällsvetenskaplig utbildning tungt vägande. Denna samverkan avser lärare, undervisnings- och skrivlokaler samt bibliotek.

Socionomutbildningen erbjuder ett mer yrkesinriktat alternativ till samhällsvetenskaplig utbildning. Detta talar för förläggning av socionomutbildning till orter med universitetsutbildning i samhällsvetenskapliga ämnen. Syftet skulle därvid vara att nå avlänkningseffekter. Till detta kommer att 1968 års utbildningsutredning (U 68) fört fram önskemål om att beredningen beaktar möjligheterna till en framtida studieorganisatorisk samordning mellan de utbildningar som nu ges vid socialhögskola och vid samhällsvetenskaplig fakultet. När nya utbildningsenheter måste komma till stånd med kort förberedelsestid, väger möjligheterna till samverkan med annan, befintlig samhällsvetenskaplig utbildning särskilt tungt.

Möjligheterna till sådan samordning har sålunda från såväl principiella som praktiska utgångspunkter blivit starkt styrande vid beredningens ställningstaganden.

Beredningen har inte kunnat bedöma vilka effekter — på kortare eller längre sikt — som lokalisering av socionomutbildning till en viss ort kan få för den ekonomiska utvecklingen där. Beredningen har inte heller försökt att med utgångspunkt i lokaliseringspolitiska överväganden bedöma behovet av lokalisering av statlig verksamhet till olika orter.

Samtliga orter som under beredningens arbete aktualiserats för förläggning av socionomutbildning har enligt beredningens uppfattning såväl erforderliga lokaler som förutsättningar att svara för den sociala service som fordras.

I den norra delen av sydöstra Sverige finns två orter som skulle kunna komma i fråga vid placering av en socialhögskola, nämligen Linköping och Norrköping. Om hänsyn inte tas till de resurser som i dag finns vid högskolenheten i Linköping, synes de båda städerna erbjuda i stort sett likvärdiga resurser. Då beredningen funnit sig böra tillmäta befintliga utbildningsresurser på det samhällsvetenskapliga området stor vikt, föreslår beredningen att en socialhögskola inrättas i Linköping den 1 juli 1972.

I den södra delen av sydöstra Sverige har tre orter — Jönköping, Växjö och Kalmar — redovisat förutsättningar för att ta emot en socialhögskola. Bortser man från existensen av universitetsfilialen i Växjö, finner man att de tre städerna i flera avseenden erbjuder likvärdiga resurser. Med hänsyn till de utbildningsresurser inom det samhällsvetenskapliga området som nu finns i Växjö föreslår beredningen att en socialhögskola inrättas där den 1 juli 1971.

Tre städer i mellersta Norrland har av beredningen övervägts som förläggningsorter för en socialhögskola, nämligen Härnösand, Sundsvall och Östersund. Med hänsyn till att försöksverksamhet med systemati-

serad decentraliserad universitetsutbildning anordnas i Sundsvall och Östersund, vilket bör öka möjligheterna att tillgodose behovet av lärare för socionomutbildningen, har beredningen satt dessa städer framför Härnösand. Vid valet mellan Sundsvall och Östersund har det större befolkningsunderlaget, det mer differentierade näringslivet, de bättre möjligheterna att rekrytera timplärare samt den större tillgången på praktikplatser i Sundsvallsområdet varit utslagsgivande. Beredningen föreslår att en socialhögskola inrättas i Sundsvall den 1 juli 1971.

Enheterna i Sundsvall och Växjö föreslås ta in 180 studerande läsåret 1971/72 och vid fullt utbyggd intagningskapacitet budgetåret 1973/74 ha resp. 300—330 och 270 nybörjarplatser. Enheten i Linköping föreslås ta in 180 studerande läsåret 1972/73 och vid fullt utbyggd intagningskapacitet budgetåret 1974/75 ha ca 360 nybörjarplatser.

Beredningens förslag rörande lokalisering av socionomutbildning har avgetts efter samråd med 1968 års utbildningsutredning.

En ledamot av beredningen reserverar sig mot beredningens val av lokaliseringssorter för nya socialhögskolor. Med hänsyn till faktorer av ekonomisk, social och kulturell natur förordar reservanten att Kalmar eller Jönköping kommer i fråga framför Växjö, Norrköping framför Linköping samt Östersund framför Sundsvall.

2.2.3 Praktiken

Studiepraktiken omfattar f. n. två handledda perioder om vardera fem månader och en icke handledd period om två månader. Den studerande får vanligen individuell handledning. Handledaren uppbär i kollektivavtal reglerat arvode. Försöksverksamhet har inletts med s. k. praktikcentra, där ca 6 praktikanter får handledning av en person som har handledningen som huvuduppgift. Socialhögskolorna anordnar veckokurser för handledare.

Vid sina överväganden om hur de studerande skall förvärva de för socionomexamen föreskrivna praktiska erfarenheterna har beredningen haft att ta hänsyn till bl. a. följande faktorer.

- 1 gällande mål för socionomutbildningen skall kvarstå oförändrade,
- 2 praktikfrågan skall om möjligt lösas utan försämring av utbildningens kvalitet,
- 3 den för socionomexamen föreskrivna praktiska erfarenheten skall till viss del kunna inhämtas före studietiden,
- 4 i utbildningen skall ingå handledd praktik omfattande en period om fem månader,
- 5 antalet praktikplatser för handledd praktik skall utökas.

Uppgifter som beredningen inhämtat under hand visar att antalet

praktikplatser inte kan ökas i en utsträckning som svarar mot den nu beslutade kraftiga ökningen av antalet intagningsplatser, i varje fall inte utan avsevärda personella förstärkningar. Lokalbrist på praktikinstitutionerna och brist på personer som är villiga att ta på sig handledaruppdraget utgör vidare allvarliga hinder.

Det är enligt beredningen angeläget att tiden för inhämtande av praktiska erfarenheter — tolv månader — behålls oförändrad. Beredningen föreslår att praktiken ytterligare differentieras i en handledd praktikperiod omfattande fem månader, en icke handledd praktikperiod omfattande fem månader samt en tvåmånadersperiod med nuvarande uppläggning, dvs. vanligen i form av sommarvikariat. Beredningen diskuterar två alternativa utformningar av den icke handledda praktiken.

Beredningen anser att de studerande bör få tillgodoräkna sig erfarenheter av tidigare förvärvsarbete som icke handledd praktik om de under sammanlagt minst fem månader haft anställning inom för socionomutbildningen betydelsefulla områden. Avgränsningen av lämpliga arbetsområden bör bli beroende av vilken typ av icke handledd praktik man väljer.

Den första av de två alternativa formerna av icke handledd praktik benämns **orienteringspraktik**.

Följande pedagogiska stödåtgärder inom orienteringspraktiken har diskuterats.

- 1 Anknytning mellan praktik och teoretiska studier genom ämnet praktisk förvaltningskunskap både för studerande som förvärvat praktisk erfarenhet före studierna och för studerande med inbyggd orienteringspraktik. För den senare gruppen förläggs praktiken till andra terminen och ämnet praktisk förvaltningskunskap förbereder och följer upp praktiken under den första resp. tredje terminen. Studerande som tillhör den förra gruppen läser ämnet tillsammans med kamrater som i olika stadier följer alternativet med orienteringspraktik, varigenom gruppernas erfarenheter kan sammansmältas i undervisningen.
- 2 Gruppdiskussioner under ledning av en kontaktman på praktikinstitutionen åtta gånger per termin.
- 3 De studerande får utföra varierande praktikuppgifter som bygger på egna iakttagelser och upplevelser samt litteraturstudier. Uppgifterna behandlas i undervisningen i ämnet praktisk förvaltningskunskap och eventuellt också i andra ämnen.
- 4 Planläggningen av praktiken sker i samråd mellan konsulent och kontaktman. Besök av konsulent äger rum en gång per termin.

Dessa stödåtgärder innebär mindre intensiv handledning än f. n. och förutsätter att praktikanterna kan arbeta under ordinarie arbetsledning

med uppgifter som inte kräver alltför mycket förkunskaper eller instruktion samt att de placeras i grupper med 3—6 studerande i varje grupp.

Tänkbara arbetsplatser vid denna praktikmodell är t. ex. försäkringskassa, omskolningscentrum, åldringsvård och mentalvård.

Orienteringspraktik medför kostnader för arvode till kontaktmannen liksom för konsulentresurser vartill kommer administrationskostnader samt kostnader för studiemedel till de studerande.

Det andra alternativet innebär att den icke handledda praktikperioden fullgörs i form av avlönat arbete inom för socionomutbildningen betydelsefulla områden, här kallat **p r a k t i k a r b e t e**.

Syftet med praktikarbetet är

att ge arbetslivserfarenhet,

att iakttaga samhällets olika funktioner utifrån enskilda människors dagliga situation,

att öka förutsättningarna för att se sociala samband, dvs. öka uppmärksamheten på uppkomsten av samhällsproblem.

Förslaget förutsätter att de studerande får lön från arbetsgivaren under praktiktiden. Med hänsyn till målen för socionomutbildningen bör de studerande i första hand fullgöra praktikarbetet inom områden, som nära berör socionomernas yrkesutövning. Om inte alla som söker sådant arbete kan få anställning inom de aktuella områdena, bör högskolorna vid sin bedömning av det fullgjorda arbetet vara generösa.

Vid bedömning av vad som skall betraktas som lämpligt praktikarbete bör man fästa avseende framför allt vid om arbetet ger en uppfattning om vanliga arbetsvillkor och möjligheter till kontakter med arbetskamrater och allmänheten. Praktikarbete av detta slag bör förmedlas genom arbetsförmedlingen.

De studerande bör kunna antas till utbildningen utan att ha fullgjort praktikarbete. I sådana fall bör detta normalt förläggas omedelbart efter antagningen, innan grundkursen påbörjas.

Beredningen har av följande skäl inte funnit det möjligt att förorda alternativet med orienteringspraktik.

Beredningen har — som nämnts — utgått från att den studerande skall ha rätt att tillgodoräkna praktisk yrkeserfarenhet, förvärvad före antagningen till socialhögskola som icke handledd praktik. Detta innebär att till utbildningen kommer att antas såväl studerande som har relativt omfattande yrkeserfarenhet som studerande som kommer direkt från gymnasieskolan. Vid alternativet med orienteringspraktik skulle olika förutsättningar för studierna komma att gälla för de båda grupperna, såväl pedagogiskt som beträffande studiefinansieringen.

Beredningen räknar med att ett allt större antal studerande kommer

att ha yrkeserfarenheter när de antas till socionomutbildning. Om orienteringspraktik införs, kan det hända att endast ett fåtal studerande efter ett eller två år kommer att välja detta alternativ. Det är under sådana omständigheter tveksamt att bygga upp en organisation för orienteringspraktik.

Beredningen har inte kunnat närmare uppskatta kostnaderna för orienteringspraktiken. I betydande utsträckning skulle dessa nämligen bli beroende av de avtal som skulle komma att träffas mellan statens avtalsverk och personalorganisationerna rörande arvode till kontaktmännen. Beredningen anser det emellertid sannolikt att dessa kostnader skulle bli höga i förhållande till vad man kunde tänkas vinna med orienteringspraktiken. Vidare finns risker för att praktikplatserna för orienteringspraktiken skulle komma att inkräkta på det tillgängliga utrymmet för handledd praktik. Den handledda praktikperioden bör prioriteras och konkurrens om praktikplatser för de båda perioderna bör undvikas.

Eftersom de studerande skulle vara hänvisade till att leva på studiemedel under orienteringspraktiken, skulle de sannolikt komma att ställa stora krav på högskola och praktikinstitution. Beredningen befarar att deras förväntningar inte skulle kunna uppfyllas genom de stödåtgärder som redovisats, utan att många studerande skulle uppleva delar av orienteringspraktiken som mindre meningsfull.

Genom praktikarbete bör de studerande kunna få värdefulla erfarenheter av arbetslivet samtidigt som flera av orienteringspraktikens olägenheter undviks. Beredningen föreslår därför att **p r a k t i k a r b e t e**, omfattande fem månader, införs i stället för en av de nuvarande perioderna med handledd praktik.

Tre av beredningens ledamöter har avgett en reservation till förmån för alternativet med orienteringspraktik. Reservanterna motiverar sitt ställningstagande med att majoritetsförslaget inte tillgodoser kravet på att praktikfrågan skall lösas utan någon försämring av utbildningens kvalitet. Reservanterna framhåller att ett system med praktikarbete blir konjunkturkänsligt och att man inte kommer att kunna tillgodose kravet på att den praktiska erfarenheten skall inhämtas inom för socionomutbildningen betydelsefulla områden. I alternativet med orienteringspraktik ges — till skillnad från praktikarbetsalternativet — socialhögskolorna möjlighet att påverka innehållet i praktikutbildningen.

Den handledda praktiken — i fortsättningen kallad **s t u d i e p r a k t i k e n** — bör, föreslår beredningen, vara sammanhållen och omfatta fem månader. Den bör utformas som praktisk undervisning i syfte att ge systematisk tillämpning av teoretiska kunskaper och förläggas till tidigast den fjärde studierterminen.

Eftersom den icke handledda femmånaderspraktiken blir mindre yrkesinriktad än för närvarande, är det angeläget — framhåller beredningen

— att tvåmånadersperioden fullgörs inom de arbetsområden som rekryterar socionomer. Den bör förläggas efter studiepraktiken. För att bortfallet av en period med handledd praktik skall kompenseras föreslår beredningen dels vissa åtgärder inom ramen för grundkursen, dels vissa åtgärder för att bättre förbereda den handledda praktiken. I grundkursen bör man kunna föra in temadagar, där samhällsfrågor behandlas på ett tvärvetenskapligt sätt. Ämnet praktisk förvaltningskunskap inom grundkursen har hittills förberett bl. a. för första praktikperioden. De flesta avsnitten av detta ämne bör flyttas från grundkursåret till tiden närmast före studiepraktiken, dvs. vanligen till tredje terminen. Studierna i praktisk förvaltningskunskap kommer att omfatta ca 90 timmar. I stället bör betygsstudier i något examensämne kunna anordnas under första året. Enligt beredningens uppfattning skulle undervisningen för ett betyg i rättskunskap vinna på att läggas i direkt anslutning till grundkursen.

2.2.4 Kostnadsberäkningar

Driftkostnader budgetåret 1971/72

Driftkostnaderna vid socialhögskolorna i Växjö och Sundsvall samt samarbetsnämnden läsåret 1971/72 beräknas uppgå till följande belopp.

Anslagspost	Växjö	Sundsvall	Samarbetsnämnden ^c
1. Avlöningar			
a) lärarpersonal	360 384	360 384	
b) övrig personal	143 304	143 304	90 000
2. Sjukvård	1 000	1 000	
3. Reseersättningar	15 000	15 000	3 000
4. Lokalkostnader	89 365 ^a	89 365 ^a	
5. Bokinköp	30 000 ^a	30 000 ^a	
6. Expenser	40 000	40 000	7 000
7. Lönekostnadspålägg	118 780	118 780	20 700
Summa	797 833	797 833	120 700
Totalt			1 716 000

^a Exklusive lönekostnadspålägg för städpersonal.

^b Därav utgör 15 000 kr. engångsanvisning.

^c Avser endast kostnader som betingas av beredningens förslag om inrättande av nya enheter för socionomutbildning.

Beräkningarna av undervisningskostnaderna bygger på rådande förhållanden vid socialhögskolorna, där 50 % av undervisningsvolymen bestrids av ordinarie eller extra ordinarie lärare, 20 % av extra lärare samt resterande 30 % av timplärare.

Beredningen föreslår att följande lärartjänster inrättas vid vardera socialhögskolan i Växjö och Sundsvall:

tjänst som rektor i lönegrad Up 26 + 3 000 kr. i avlöningsförstärkning,

universitetslektorat som bottentjänst för rektor, universitetslektorat i lönegrad U 22:25.

Beredningen tar vidare upp medel för arvoden till undervisning och examination (209 000 kr.).

Kostnaderna för allmänt institutionsarbete i samband med undervisningen uppskattas till 7 200 kr. vilket svarar mot en och en halv assistent-timme per inskriven studerande.

Ett omfattande arbete kommer att få läggas ned på anskaffning av praktikplatser. En konsulenttjänst bör därför inrättas redan första verksamhetsåret. Konsulenterna skall dessutom svara för studierådgivning och kan med fördel tilldelas administrativa uppdrag.

Redan under det första verksamhetsåret krävs en basorganisation för att utbildningsenhetens administration skall fungera. Följande tjänster föreslås inrättade vid vardera av socialhögskolorna i Växjö och Sundsvall:

- 1 konsulent i lönegrad Ae 23,
- 1 assistent i lönegrad Ae 15,
- 1 kansliskrivare i lönegrad Ae 11,
- 1 expeditionsvakt i lönegrad Ae 9.

Beredningen beräknar vidare medel för anställning av tillfällig personal m. m.

Erforderliga kostnader för inredning och utrustning av tjänsterum, undervisningslokaler m. m. bör bestridas ur sådana medel som står till Kungl. Maj:ts disposition under anslaget till inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. Inredningskostnaderna kan för första verksamhetsåret beräknas till 106 000 kr. vid vardera högskolan. Kostnaderna för utrustning av en ny socialhögskola kan beräknas till ca 180 000 kr. Dessa kostnader bör fördelas på de tre första verksamhetsåren med 90 000 kr. på budgetåret 1971/72 och 45 000 kr. på vardera av de följande två budgetåren.

Kostnadsutveckling budgetåren 1972/73—1975/76

Driftkostnaderna för nyinrättade socialhögskolor samt kostnadsökningar vid befintliga högskolor beräknas uppgå till följande belopp.

	Läsår			
	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76
Nyinrättade socialhögskolor	4 272 000 ¹	7 073 000 ¹	9 350 000	10 620 000
Befintliga socialhögskolor	—	320 000	677 000	904 000
Totalt	4 272 000	7 393 000	10 027 000	11 524 000

¹ Inkluderar förstärkning vid samarbetsnämndens kansli.

Inrednings- och utrustningskostnader vid nyinrättade socialhögskolor beräknas uppgå till följande belopp.

	Läsår			
	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76
Inredningskostnader	265 000	415 500	398 000	230 000
Utrustningskostnader	180 000	135 000	45 000	—
Totalt	445 000	550 500	443 000	230 000

2.3 Remissyttrandena

I det följande redovisas yttranden från de remissinstanser, som anmodats eller beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet. Underremisser redovisas i regel inte i andra fall än där vederbörande är direkt berörd av utredningsförslagen.

2.3.1 Utbildningskapacitet vid socialhögskolorna

Behovet av en ökad utbildningskapacitet vid socialhögskolorna vitsordas av flertalet remissinstanser. *Universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen* m. fl. framhåller att bl. a. de studerandes efterfrågan motiverar en kraftigt ökad socionomutbildning. *Socialstyrelsen* pekar bl. a. på att den mycket hårda konkurrensen om intagningsplatserna vid socialhögskolorna pressat upp minimipoängen till en mycket hög nivå. Denna utveckling har gynnat personer med speciella förutsättningar för teoretiska studier framför personer med mera praktisk förmåga. För rekryteringen av personer med skilda intresseinriktningar till bl. a. de vårdande yrkena spelar även en ökad intagningskapacitet en betydelsefull roll.

Riksrevisionsverket, skolöverstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Örebro och Västernorrlands län, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska kommunförbundet m. fl. påtalar bristen på arbetskraft med socionomutbildning. *AMS* och *socialstyrelsen* framhåller att utbyggnaden av bl. a. social- och hälsovården och den ökade rekryteringen mot förebyggande verksamhet och öppen vård medför ett klart behov av ökat tillskott till arbetsmarknaden av personer med en yrkesinriktad utbildning inom det sociala området.

Flera remissinstanser, däribland *socialstyrelsen* och *länsstyrelsen i Kronobergs län*, pekar på den avlänkningseffekt en ökad intagning till socionomutbildningen bör ha för tillströmningen till den samhällsvetenskapliga universitetsutbildningen.

SFS ifrågasätter om en utökning av socionomutbildningen verkligen skulle innebära en avlastning för universitetens samhällsvetenskapliga fakulteter. Det har enligt *SFS* tidigare visat sig att de studerande som söker sig till socialhögskolorna oftast har annan spärrad utbildning som andra utbildningsalternativ.

Flertalet remissinstanser — t. ex. *kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, riksrevisionsverket, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, bostadsstyrelsen, styrelserna för socialhögskolorna i Stockholm och Lund, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Gotlands och Västerorrlands län* samt *Svenska arbetsgivareföreningen* och *TCO* — tillstyrker de av 1970 års socionomutbildningsberedning framlagda förslagen till ökad utbildningskapacitet vid socialhögskolorna.

Socialstyrelsen anser dock att utrymme bör finnas för en ytterligare ökning av intagningskapaciteten framför allt vid socialhögskolan i Lund utöver den av socionomutbildningsberedningen föreslagna.

Universitetskanslersämbetet tillstyrker visserligen beredningens förslag till fördelning av utbildningsplatser på social linje och förvaltningslinje men skulle helst ha sett att inom den föreslagna kapacitetsramen ytterligare utbildningsplatser kunnat beräknas för utbildning på social linje.

Några remissinstanser — bl. a. *styrelsen för socialhögskolan i Göteborg* och *SACO* — efterlyser en mer ingående undersökning av arbetsmarknadens framtida behov av socionomer. *Utbildningsnämnden vid socialhögskolan i Umeå, SACO* m. fl. anser att några övertygande skäl inte föreligger för en större kapacitetsökning än den 1968 års utbildningsutredning (U 68) tidigare föreslagit. *Sveriges socionomförbund* finner det synnerligen anmärkningsvärt att beredningen gått utöver nämnda förslag.

En del remissinstanser — däribland *länsstyrelserna i Hallands och Västerbottens län* samt *Sveriges socionomförbund* — anser att den utbyggnadstakt som socionomutbildningsberedningen föreslagit är för snabb med hänsyn till svårigheterna att rekrytera lärare och handledare samt att skaffa lokaler och bostäder m. m. *SACO* anser att risken för att en hastig och kraftig utvidgning av socionomutbildningen kan leda till störningar på arbetsmarknaden är påtaglig. *Sveriges skolkuratorers förening* hävdar att den föreslagna utbyggnadstakten kommer att medföra en försämring av utbildningskvaliteten.

2.3.2 Lokalisering av nya enheter för socionomutbildning

Ett betydande antal remissinstanser — *riksrevisionsverket, universitetskanslersämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Blekinge, Skaraborgs och Jämtlands län; TCO, Svenska arbetsgivareföreningen, SECO, Svenska kommunförbundet* m. fl. — delar beredningens uppfattning att ökad spridning av socionomutbildningen är önskvärd. *Skolöverstyrelsen* m. fl. framhåller att en spridning av denna utbildning bör syfta till att skapa mer likartade förutsättningar inom olika delar av landet både vad gäller möjligheterna att erhålla socionomutbildning och möjligheterna att rekrytera socionomutbildad arbetskraft.

Länsstyrelserna i Blekinge och Jämtlands län samt *Svenska landstings-*

förbundet finner det lämpligt att nytillkommande socialhögskolor förläggs till regioner, som nu är underförsörjda i fråga om socionomutbildning och inom vilka det finns goda möjligheter att skaffa praktikplatser. *Länsstyrelsen i Värmlands län* motsätter sig beredningens regionindelning, vilken enligt länsstyrelsen helt bryter med den övergripande länsplanering som gäller i andra sammanhang.

Flera remissinstanser berör frågan om att begränsa antalet nya utbildningsenheter för att i stället öka antalet intagningsplatser vid befintliga högskolor. *Socialhögskolans i Örebro elevkår*, *SFS* m. fl. betonar i detta sammanhang att ett allvarligt problem är att undervisning inte kan anordnas varje termin i samtliga ämnen om högskolorna har för litet elevantal. *SACO* anser att en begränsning av antalet socialhögskolor är nödvändig för att trygga bl. a. den lärartillgång som erfordras för att vidmakthålla utbildningens kvalitet.

Ett stort antal remissinstanser — bl. a. *socialstyrelsen*, *riksrevisionsverket*, *universitetskanslersämbetet*, *rektorsämbetena vid universiteten i Lund och Stockholm*, *samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Göteborg*, *filosofiska fakulteten* och *konsistoriet vid högskolenheten i Linköping*, *socialutredningen*, *SACO*, *TCO* och *SFS* — finner det angeläget att man vid lokalisering av nya socialhögskolor tar hänsyn till möjligheterna att samordna socionomutbildningen med samhällsvetenskaplig universitetsutbildning.

Skolöverstyrelsen anser att en samordning av socionomutbildning med annan samhällsvetenskaplig utbildning är värdefull genom att den dels ger resursmässiga vinster, dels ger de studerande ökade möjligheter att välja en yrkesinriktad utbildning. *Samhällsvetenskapliga fakulteten i Stockholm* anser att en samordning mellan socialhögskolorna och universitetens samhällsvetenskapliga institutioner inte i första hand bör ses ur aspekten av lärarrekrutering, biblioteksresurser m. m. utan att samordning och utbyte inom undervisningen är väsentligast. *Samarbetsnämnden för LUP-kommittéerna* understryker särskilt möjligheterna till samordning beträffande lokaler och utrustning i Linköping och Växjö.

Några remissinstanser, bl. a. *styrelsen för socialhögskolan i Lund* och *länsstyrelsen i Jönköpings län*, anser att samordningen mellan socialhögskolorna och universitetsfilialerna inte behöver vara utslagsgivande för lokaliseringen av nya socialhögskolor. Enligt *länsstyrelsen i Hallands län* borde de ökade regionalpolitiska ambitioner, som statsmakterna gett uttryck åt, i högre grad än som skett ha återspeglats i beredningens förslag till lokaliseringssorter för de nya socialhögskolorna. *SACO* vänder sig starkt mot användning av lokaliseringspolitiska argument för förläggning av socionomutbildning utan att hänsyn tas till risken för negativa effekter på utbildningens kvalitet.

Ett betydande antal remissinstanser berör inte närmare frågan om lokaliseringen av socionomutbildningen. Till denna grupp hör bl. a. flera

länsstyrelser och *styrelserna för socialhögskolorna i Stockholm och Göteborg*. Ytterligare ett antal remissinstanser kommenterar inte de föreslagna orterna närmare utan tillstyrker lokaliseringsförslagen i deras helhet. Till denna senare grupp hör bl. a. *kriminalvårdsstyrelsen, riksrevisionsverket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, TCO, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Elevförbundet TLE och Vuxenstuderandes riksorganisation*.

Beredningens förslag i lokaliseringsfrågan tillstyrks vidare av *socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen* och *AMS*.

Länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller att det av regionalpolitiska skäl kan vara lämpligt att en socialhögskola förläggs till Norrland. I valet mellan orter i mellersta Norrland anser *rektorsämbetet vid universitetet i Umeå* att Sundsvall är den lämpligaste orten. *SFS* anser att svårigheterna med lärarrekrutering talar mot en förläggning till Sundsvall. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* betonar att Sundsvalls- och Härnösandsregionerna framstår som de klart lämpligaste förläggningsplatserna för en socialhögskola i denna region. En förläggning till Sundsvall, framhåller länsstyrelsen, överensstämmer med den regionalpolitiska målsättning, som ligger bakom länsstyrelsens förslag till länsprogram 70. *Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott* förutsätter att möjligheterna till samverkan med annan samhällsvetenskaplig utbildning, före statsmakternas beslut, avvägs mot samhällsekonomiska aspekter där bl. a. möjligheterna att utnyttja befintliga lokaler kan ha stor betydelse.

Kommunstyrelsen i Härnösand ifrågasätter starkt om lokaliseringen i Sundsvall är det ur utbildnings- och praktiksynpunkt lämpligaste alternativet. *Kommunstyrelsen i Kramfors kommun* anser att lokalisering av den planerade socialhögskolan till Kramforsområdet skulle få en avgörande betydelse för Ädalens möjligheter att uppnå en industriell expansion av erforderlig omfattning. Flera remissinstanser, t. ex. *länsstyrelsen i Jämtlands län, SECO* och *Sveriges folkhögskoleelevers förbund*, förordar att en socialhögskola i Mellannorrland förläggs till Östersund. *1968 års lokaliseringsutredning* framhåller att Östersund ingår i det s. k. inre stödområdet. Det är också den största av inlandsorterna och troligen den enda som nu och på längre sikt kan anses lämpad att tillföras högre utbildning i någon omfattning. Östersund och länet i övrigt är i starkt behov av en mer differentierad arbetsmarknad. Även *delegationen för lokalisering av statlig verksamhet* finner att en högskola i nedre Norrland bör förläggas till Östersund då den positiva regionalpolitiska effekten synes bli större där än i Sundsvall.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att de stora avstånden i norra Norrland samt det starkt uttalade behovet av ett regionalpolitiskt stöd till de större Norrlandsstäderna talar för att en av de nya socialhögskolorna förläggs till Luleå. Länsstyrelsen påpekar att beredningen utan att

allsidigt och förutsättningslöst pröva behovet av socionomutbildning har uteslutit Luleå som tänkbar förläggningssort.

Beredningens förslag att förlägga två nya socialhögskolor till sydöstra Sverige tas upp av bl. a. *1968 års lokaliseringsutredning*. Utredningen ifrågasätter om två nya enheter bör förläggas till denna del av landet. En, lämpligt lokaliserad, högskola av något större format torde där vara tillräcklig för att avlasta socialhögskolorna i Lund och Göteborg.

Länsstyrelsen i Östergötlands län framhåller att den centrala delen av Östergötland uppvisar sådana förutsättningar att som en funktionell enhet utvecklas positivt, att valet av exakt lokaliseringssort inom regionen för etablering av en socialhögskola är av underordnad betydelse. Länsstyrelsen framhåller vidare att den speciella karaktären av tvåkärnighet som med avseende på tätortsstrukturen finns i Östergötland måste ses och utnyttjas som en starkt positiv företeelse. Länsstyrelsens slutsats blir att den föreslagna nya socialhögskolan i Östergötland bör förläggas till Norrköping om särskilda undervisningstekniska skäl inte talar däremot. *Östergötlands läns landsting* finner också att övervägande skäl talar för att Norrköping är den lämpligaste orten för en socialhögskola i Östergötland.

Kommunstyrelsen i Linköping och konsistoriet vid högskolenheten i Linköping liksom *länsstyrelsen i Kronobergs län* förordar att en socialhögskola förläggs till Linköping. *1968 års lokaliseringsutredning* framhåller att, när det gäller valet mellan Norrköping och Linköping, valet från regionalpolitisk synpunkt spelar mindre roll eftersom avståndet mellan orterna är relativt litet och kommunikationerna goda. *Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet* förordar Norrköping.

När det gäller Smålandsregionen anser sig *delegationen för lokalisering av statlig verksamhet* sakna underlag för slutligt ställningstagande till valet av lokaliseringssorter för högre utbildning i denna del av landet. *1968 års lokaliseringsutredning* finner det inte lämpligt att utredningen rangordnar länscentra utanför storstadsregionerna i Götaland innan resultaten av statsmakternas ställningstagande till länsprogram 70 föreligger.

Länsstyrelsen i Blekinge län delar beredningens uppfattning att en ny socialhögskola bör förläggas till Växjö. *Länsstyrelsen och landstingets förvaltningsutskott i Kronobergs län* samt *sammanläggningsdelegerade i Växjö* förordar att socialhögskolan i Småland förläggs till Växjö.

Länsstyrelsen i Kalmar län och kommunstyrelsen i Kalmar hemställer i första hand att en ny socialhögskola lokaliserar till Kalmar, samt i andra hand att socionomutbildningsberedningens betänkande med tillhörande remissyttranden överlämnas till U 68 för fortsatta överväganden och förslag i samband med utredningens slutbetänkande.

Länsstyrelsen och landstingets förvaltningsutskott i Jönköpings län

samt *Jönköpings kommunstyrelse* förordar att en ny socialhögskola förläggs till Jönköping. Samma synpunkt förs fram av *kommunstyrelsen i Falköping*.

Styrelsen för socialhögskolan i Lund tillstyrker att ytterligare en socialhögskola inrättas i sydöstra Sverige. Styrelsen framhåller att såväl Växjö som Kalmar och Jönköping kan accepteras.

Utöver de av beredningen aktualiserade orterna i södra och mellersta Sverige föreslås i skilda yttranden Helsingborg, Halmstad, Borås och Karlstad komma i fråga vid lokalisering av de nya socialhögskolorna. Förslagen förs fram av bl. a. berörda länsstyrelser.

2.3.3 Praktiken

Ett mindre antal remissinstanser önskar att nuvarande ordning med två handledda praktikperioder bibehålls. *SACO* framhåller sålunda att det nuvarande systemet, mot bakgrund av dels kravet att bevara utbildningens kvalitet, dels möjligheterna att anskaffa ett erforderligt antal praktikplatser, inte bör ändras. Liknande synpunkter framförs av *SFS* och *utbildningsnämnden vid socialhögskolan i Umeå* m. fl. remissinstanser. *Riksrevisionsverket* förordar att det nuvarande systemet bibehålls, men att de båda praktikperioderna avkortas exempelvis till tre månader vardera.

Frågan om tillgången på praktikplatser tas upp i flera yttranden. *Styrelsen för socialhögskolan i Göteborg* anser att mycket talar för att beredningen alltför pessimistiskt bedömt möjligheterna att få fram ytterligare praktikplatser. *Riksrevisionsverket*, *Sveriges industriförbund*, *SFS* och *Sveriges sacionomförbund* m. fl. påpekar att beredningen inte redovisat någon inventering av antalet presumtiva praktikplatser. *Sacionomförbundet* anser vidare att det inte finns några reella skäl att minska den handledda praktiken för att kunna öka kapaciteten. *SACO* framhåller att försöksverksamheten med praktikcentra, förändring av kommunernas inställning till praktikplatser och den förstärkning av konsulentorganisationen som ägt rum, ökat möjligheterna att tillgodose behovet av praktikplatser.

Ett avskaffande av den ena perioden med handledd praktik kommer enligt bl. a. *styrelsen för socialhögskolan i Lund*, *länsstyrelserna i Stockholm* och *Västerbottens län* samt *SACO* att leda till en sänkning av sacionomutbildningens kvalitet. Även andra remissinstanser, t. ex. *Svenska kommunförbundet*, *Svenska landstingsförbundet* och *styrelsen för socialhögskolan i Stockholm*, uttrycker farhågor för att utbildningens kvalitet skall sänkas i samband med en omläggning av praktiken. I andra yttranden, bl. a. från *rektorsämbetet vid universitetet i Lund* framhålls att minskningen av studiepraktiken inte på ett avgörande sätt torde inverka på utbildningens användbarhet.

Vid valet mellan de av beredningen diskuterade modellerna för den icke handledda praktiken är remissopinionen starkt splittrad. Antalet remissinstanser, som förordar resp. orienteringspraktik och praktikarbete är i stort sett detsamma.

Den av reservanterna förordade orienteringspraktiken föredras av bl. a. *styrelsen för socialhögskolan i Örebro, länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Hallands, Örebro och Kopparbergs län, Sveriges industriförbund, SECO, Svenska kommunförbundet, Sveriges skolkuratorers förening, Sveriges folkhögskoleelevers förbund samt Svenska landstingsförbundet.*

Vid argumenteringen för modellen med orienteringspraktik framhåller bl. a. *Svenska kommunförbundet* att orienteringspraktik ger nöjaktig anknytning till studierna och bidrar till att bibehålla utbildningens yrkesinriktning.

SFS, som finner reservanternas förslag mindre motbjudande än majoritetsförslaget, betonar att orienteringspraktiken till skillnad från praktikarbetet inte är konjunkturkänsligt. Denna synpunkt förs fram även av bl. a. *skolöverstyrelsen.*

I flera yttranden framhålls att förslaget om orienteringspraktik är oklart till sin innebörd och kräver ytterligare bearbetning. Synpunkter av detta slag förs fram av bl. a. *länsstyrelsen i Gävleborgs län* och *SFS*. I några fall föreslås modifieringar av utformningen av orienteringspraktiken. *Styrelsen för socialhögskolan i Örebro* och *Sveriges folkhögskoleelevers förbund* m. fl. förordar att orienteringspraktiken förläggs till den sjätte terminen.

Kriminalvårdsstyrelsen, riksrevisionsverket, TCO och *SFS* m. fl. ifrågasätter om orienteringspraktiken kan organiseras, så att den blir meningsfull för de studerande. *TCO* anser att orienteringspraktiken kommer att ta stora resurser i anspråk. *Socialstyrelsen* framhåller, liksom även *universitetskanslersämbetet, länsstyrelsen i Kronobergs län* och *styrelsen för socialhögskolan i Göteborg*, att orienteringspraktiken kommer att konkurrera med den handledda praktiken om praktikplatser. *Lärarrådet* och *studentkåren vid socialhögskolan i Lund* finner det realistiskt att tro att man kommer att kunna organisera orienteringspraktik av angivet slag. *Styrelsen för socialhögskolan i Stockholm* och *utbildningsnämnden vid socialhögskolan i Umeå* finner att förslaget med orienteringspraktik inte tar hänsyn till förvaltningslinjen.

Majoritetsförslaget om s. k. praktikarbete förordas av bl. a. *kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, styrelserna för socialhögskolorna i Stockholm* och *Göteborg, länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs och Norrbottens län, socialutredningen, LO, TCO, Svenska arbetsgivareföreningen* samt *Elevförbundet TLE* och *Vuxenstuderandes riksorganisation.*

Styrelsen för socialhögskolan i Stockholm betonar att en väsentlig fördel hos praktikarbete är dess realism. Det är troligt, framhåller styrelsen, att utbytet av praktikarbetet kommer att stå i proportion till de studerandes förväntningar. *Socialstyrelsen* och *universitetskanslersämbetet* förordar praktikarbetet då ett stort antal elever vid socialhögskolorna kan förväntas komma att ha praktisk yrkeserfarenhet redan vid antagningen.

SACO och *styrelsen för socialhögskolan i Örebro* m. fl. menar att alternativet med praktikarbete skulle leda till försämring av utbildningens kvalitet. *Lärrådet* och *studentkåren vid socialhögskolan i Lund* anser att stora skillnader i praktikarbetets kvalitet kommer att förekomma.

Utbildningsnämnden vid socialhögskolan i Umeå framhåller, liksom *lärrådet vid socialhögskolan i Lund* att möjligheterna till integration mellan den praktiska och den teoretiska utbildningen minskas om praktikarbete införs.

I flera yttranden — bl. a. av *SACO*, *länsstyrelsen i Hallands län* och *styrelsen för socialhögskolan i Örebro* — framhålls att praktikarbetet i olika avseenden kommer att påverkas av växlingar i förhållandena på arbetsmarknaden. Svårigheter kan vidare uppstå att få anställning vid just den tidpunkt som erfordras för att studietiden inte skall förlängas, framhåller bl. a. *lärrådet vid socialhögskolan i Lund*.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län ifrågasätter om inte tiden för det avlönade praktikarbetet borde ökas till t. ex. ett år. *Socialstyrelsen* betonar att kraftfulla åtgärder erfordras för att förstärka den återstående studiepraktiken om inte en sänkning av utbildningens resultat skall bli följden.

Även i frågan om avgränsningen av det område, inom vilket praktiken bör förvärvas, är remissopinionen delad. I betydande utsträckning följer dock ställningstagandet i denna fråga valet av modell för den icke handledda praktiken. De remissinstanser, som förordar orienteringspraktik synes också förorda en snävare avgränsning av begreppet »inom för socionomutbildningen betydelsefulla områden». Flertalet av dem som förespråkar praktikarbete ställer sig positiva till en generös tolkning av begreppet. Många remissinstanser avstår från att uttryckligen ta ställning i denna fråga.

En restriktiv tolkning av begreppet »inom för socionomutbildningen betydelsefulla områden» förordas bl. a. av *socialstyrelsen*, *styrelsen för socialhögskolan i Örebro*, *länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Älvsborgs och Örebro län*, *Sveriges industriförbund* samt *SECO*. Den vidare tolkningen accepteras av *universitetskanslersämbetet*, *skolöverstyrelsen*, *AMS*, *styrelserna för socialhögskolorna i Stockholm och Göteborg*, *länsstyrelserna i Södermanlands, Blekinge, Kristianstads, Skaraborgs och Norrbottens län*, *socialutredningen*, *LO*, *TCO*, *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Elevförbundet TLE* samt *Vuxenstuderandes riksorganisation*.

Lärarråden vid socialhögskolorna i Stockholm och Lund finner inte något av de av beredningen framlagda förslagen för inhämtande av praktisk erfarenhet acceptabelt utan presenterar egna förslag, vilka närmast innebär sammanjämkningar av den nuvarande handledda praktiken med den av minoriteten föreslagna orienteringspraktiken.

Skolöverstyrelsen och TCO m. fl. betonar vikten av att åtgärder vidtas för att garantera en hög och jämn kvalitet på den återstående handledda praktiken. Elevkåren och lärarrådet vid socialhögskolan i Lund framhåller att handledd praktik som i fortsättningen kommer att erbjudas de studerande kvalitetsmässigt inte kan jämföras med nuvarande praktikperiod II, då de studerande kommer att vara sämre förberedda såväl ifråga om teoretisk underbyggnad som praktisk erfarenhet.

Den roll som praktikcentra kan komma att spela för utformningen av den handledda praktiken betonas av bl. a. socialstyrelsen och länsstyrelsen i Kristianstads län.

2.3.4 Kostnadsberäkningar

Flertalet remissinstanser kommenterar inte socionomutbildningsberedningens beräkningar av personal- och lokalbehov samt kostnader.

SFS finner dock att man redan vid starten av eventuella nya socialhögskolor bör inrätta mer än en lektorstjänst. Samarbetsnämnden för socialhögskolorna anser att ytterligare ett lektorat vid vardera högskolan borde inrättas till andra terminen för att möjliggöra erforderligt planeringsarbete. Båda remissinstanserna anser vidare att beredningen underskattat behovet av administrativa resurser vid de nya högskolorna i begynnelsekedet och vill att en tjänst som förste byråsekreterare inrättas redan från första verksamhetsåret, något som föreslagits också av styrelsen för socialhögskolan i Örebro.

Samarbetsnämnden för socialhögskolorna föreslår att medel till ersättning för allmänt institutionsarbete upptas med 12 000 kr. i stället för av beredningen föreslagna 7 200 kr. och att anslaget till bokinköp höjs till 50 000 kr. vid varje högskola för budgetåret 1971/72. Samarbetsnämndens kansli bör förstärkas till en kostnad av 123 300 kr. utöver vad beredningen föreslagit.

Lokalramarna för de nya socialhögskolorna är beräknade enligt de normer som används av LUP-kommittéerna vid lokalprogrammering varför samarbetsnämnden för LUP-kommittéerna inte har något att invända mot dessa. Nämnden har inte heller något att invända mot de investeringskostnader som beredningen redovisat för utbyggnaden av högskolorna.

Enligt byggnadsstyrelsen kan socialhögskolan i Linköping förläggas till Valla-området, där utbyggnad pågår för högskolenheten och dit också lärarhögskolan skall förläggas. I Växjö finns goda utbyggnads-

möjligheter på området vid Teleborg, dit universitetsfilialen och eventuellt lärarhögskolan avses bli förlagda. Permanenta lokaler i Linköping och Växjö bör kunna stå färdiga ca fyra år efter projekteringsuppdrag. Hur lokalfrågan på sikt bör ordnas i Sundsvall hänger samman bl. a. med i vilken utsträckning annan högre utbildning kommer att anordnas där i framtiden.

2.3.5 Vissa övriga frågor

Beredningens förslag om ändringar i uppläggningsen av den teoretiska delen av utbildningen tas upp i några yttranden. *Styrelsen* och *lärarrådet vid socialhögskolan i Stockholm*, *skolöverstyrelsen* och *Svenska arbetsgivareföreningen* tillstyrker sålunda tanken på att införa s. k. temadagar i utbildningen. *Styrelsen för socialhögskolan i Göteborg* avstyrker samma förslag då styrelsen hyser starka tvivel på att en sådan anordning skulle ge rimlig behållning i förhållande till resurskravet.

SFS tar bestämt avstånd från beredningens förslag att sammanföra grundkursen med ettbetygsstudierna i rättskunskap.

De *juridiska fakulteterna i Lund* och *Stockholm* ifrågasätter om det är lämpligt att förlägga hela den juridiska utbildningen så tidigt i studiegången som föreslagits. *Socialstyrelsen* anser att ämnet rättskunskap i sin helhet bör förläggas till betygsstudierna, lämpligen direkt efter grundkursen.

Svenska arbetsgivareföreningen anser att socionomerna bör ha ökad utbildning i personaladministration och företagsekonomi.

Betydelsen av forskning på det sociala området samt av fort- och vidareutbildning av socionomer framhålls av bl. a. *SACO* och *länsstyrelsen i Västerbottens län*.

Konsistoriet vid högskolenheten i Linköping och *universitetskanslersämbetet* föreslår att man, i stället för att bygga upp en ny självständig socialhögskola i Linköping, organiserar socionomutbildningen där som två utbildningslinjer vid filosofisk fakultet. *Svenska landstingsförbundet* föreslår att försöksverksamhet inleds, inom vilken utbildning vid samhällsvetenskaplig fakultet och socialhögskola sammanförs.

AMS föreslår att en del av den utökade kapaciteten vid socialhögskolorna skall tas i anspråk för universitetsstuderande som därmed skulle kunna ges en mer yrkesinriktad samhällsvetenskaplig utbildning. Förslag om att låta dessa studerande komplettera sin utbildning vid socialhögskola väcks även av *rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala* och *Lund*.

Den av beredningen tidigare föreslagna försöksverksamheten med vidgat tillträde till socionomutbildningen uppmärksammas av bl. a. *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Elevförbundet TLE* och *Vuxenstuderaandes riksorganisation*. *Styrelsen för socialhögskolan i Stockholm*

framhåller att den vidgade rekryteringen innebär att de studerande i större utsträckning än tidigare rekryteras på ett från utbildningsdemokratiska synpunkter tillfredsställande sätt.

2.4 Samarbetet mellan högskolorna

1970 års socionomutbildningsberedning har i särskild skrivelse den 17 februari 1971 lagt fram förslag om det framtida samarbetet mellan socialhögskolorna.

Med hänsyn till dels pågående utredningsarbete rörande den framtida högskolans organisation, dels försöksverksamheten med nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal, har beredningen avstått från en genomgripande översyn av socialhögskolornas organisation på central och lokal nivå. Beredningen har haft som riktpunkt att pröva endast sådana förändringar som är absolut nödvändiga för att man skall kunna åstadkomma en fungerande organisation vad avser samordningen av socialhögskolornas verksamhet.

Beredningen erinrar om att samarbetsnämnden då den tillkom år 1963 var avsedd främst som ett samrådsorgan mellan de olika enheterna för socionomutbildning. Nämnden gavs beslutsfunktion endast i antagningsfrågor. Utvecklingen har emellertid, framhåller beredningen, lett till att nämnden i realiteten övertagit allt fler arbetsuppgifter och beslutsfunktioner från högskolorna. Detta gäller särskilt petitafrågor och utbildningsplanering. Beredningen föreslår att nämnden ges en något mer central ställning utan att för den skull få karaktären av överstyrelse. Nämnden bör — föreslår beredningen — åläggas ansvar för förslag till anslagsframställningar rörande socialhögskolorna. Nämnden bör ges möjlighet utfärda föreskrifter och anvisningar för socialhögskolorna. Nämnden bör vidare se till att planerna över studiegången ges en likvärdig utformning vid samtliga socialhögskolor. Då samarbetsnämnden enligt förslaget ges vissa ledningsfunktioner, bör namnet ändras till nämnden för socialhögskolorna.

Beredningen föreslår vidare att nämnden skall ges en allsidigare sammansättning än för närvarande. Samarbetsnämnden består nu av rektorerna för socialhögskolorna samt två av Kungl. Maj:ts utsedda ledamöter. Redan med de uppgifter som idag ligger på nämnden är det, framhåller beredningen, otillfredsställande att majoriteten i nämnden utgöres av de föredragande tjänstemännen i de lokala styrelserna, dvs. rektorerna. Nämnden föreslås i stället bli sammansatt av företrädare för universitet och högskolor, arbetsgivare- och avnämningarintressen, arbetstagarorganisationer samt de studerande. Nämnden bör, föreslår beredningen, bestå av elva ledamöter, var och en med en personlig suppleant. Vidare föreslås rektorerna få närvaro- och yttranderätt i nämnden.

Vad gäller de lokala högskolestyrelserna har beredningen av tidigare nämnda skäl valt att föreslå endast konsekvensändringar.

Beredningen har före sitt slutliga ställningstagande i denna fråga inhämtat yttranden från de lokala högskolestyrelserna. Styrelserna uttryckte då tveksamhet inför tanken att föra över en väsentlig del av styrelsernas uppgifter till samarbetsnämnden. Flertalet styrelser hade dock ingen invändning mot att gällande praxis beträffande bl. a. petita kodifierades. I fråga om nämndens sammansättning anfördes bl. a. att förutom representanter för de studerande, företrädare för lärare och övrig personal borde ingå i nämnden.

2.5 Föredraganden

Statsmakterna fattade år 1970 beslut om utbyggnad av socionomutbildningen (prop. 1970: 1 bil. 10, SU 88, rskr 215). Beslutet innebar bl. a. att intagningskapaciteten vid socialhögskolorna skulle ökas väsentligt. Ökningen skulle göras möjlig genom förändringar i uppläggningsav den praktiska utbildningen. Socionomutbildning skulle i betydande utsträckning anordnas utanför de orter, som idag har sådan utbildning.

I februari 1970 tillkallade jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande en organisationskommitté — 1970 års socionomutbildningsberedning — med uppgift att förbereda den i statsverkspropositionen föreslagna utbyggnaden av socionomutbildningen. Beredningen har nu lagt fram förslag (Ds U 1970: 19 Vidgad socionomutbildning) rörande kapacitetsökning, lokalisering samt utformning av den praktiska delen av utbildningen.

Beredningen har föreslagit en betydande ökning av intagningskapaciteten vid socionomutbildning, från 1 590 intagningsplatser budgetåret 1970/71 till 2 670 budgetåret 1974/75. Flertalet remissinstanser har tillstyrkt den framlagda planen för den fortsatta utbyggnaden.

Jag finner det angeläget att utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna snabbt ökas i enlighet med statsmakternas beslut år 1970. Jag återkommer i det följande till en närmare redogörelse för hur kapacitetsökningen kommer att genomföras. Jag avser att inledningsvis behandla frågan om l o k a l i s e r i n g av socionomutbildningen.

I prop. 1970: 1 (bil. 10 s. 323) framhöll jag att det fortsatta planeringsarbetet bör utgå från att socionomutbildning skall i betydande utsträckning anordnas även utanför de orter som nu har socialhögskola. Jag vill också erinra om att statsutskottet år 1970 (SU 88 s. 6) uttalade att det från såväl utbildningspolitiska som lokaliseringspolitiska synpunkter är väsentligt att man tar vara på de möjligheter som kan föreligga att sprida högre utbildning.

Socionomutbildningsberedningen har föreslagit att socionomutbildning skall anordnas på tre orter, som hittills inte haft sådan utbildning, näm-

ligen Linköping, Växjö och Sundsvall. Förslaget om spridning av socio-
nomutbildningen har fått ett positivt mottagande av remissinstanserna.
Beredningens förslag rörande orter för lokalisering av nya socialhög-
skolor har emellertid mött vissa invändningar och ett antal alternativa
förslag har förts fram.

Lokalisering av eftergymnasial utbildning är en av de övergripande
frågor som behandlas av 1968 års utbildningsutredning (U 68). Utred-
ningen har i en samrådspromemoria, som överlämnats till socionom-
utbildningsberedningen, framhållit att den nu aktuella utbyggnaden av
socionomutbildningen och dess lokalisering till nya orter bör ses som
ett steg i en mera långsiktig utveckling av den högre utbildningen, vilken
U 68 kommer att behandla i sina kommande förslag. Jag vill vidare
erinna om att en ytterligare konkretisering av de regionalpolitiska målen
sker i anslutning till arbetet med länsprogram 70.

Vid lokalisering av högre utbildning måste hänsyn tas till faktorer
av skilda slag. Jag kan här nämna faktorer av utbildningsorganisatorisk
natur, såsom möjligheterna att samordna viss utbildning med annan,
ämnesmässigt närliggande utbildning och att tillgodose för viss utbild-
ning specifika krav i fråga om t. ex. lokaler eller praktik. Vidare bör
hänsyn tas till faktorer av regionalpolitisk natur. Lokalisering av högre
utbildning till en ort medför sålunda ett tillskott av kvalificerad arbets-
kraft, som i sin tur kan ge underlag för en utökad samhällsservice. In-
rättandet av en utbildningsenhet med ett betydande antal studerande
påverkar direkt och indirekt sysselsättningen i regionen. Närhet till högre
utbildning kan vidare bedömas vara en viktig faktor vid lokalisering av
annan verksamhet.

Under senare år har, som ett led i strävandena att förverkliga regional
jämlighet inom utbildningsområdet, beslut fattats om en kraftig ut-
byggnad av den högre utbildningen framför allt i Norrland. Sålunda
fattade statsmakterna år 1970 beslut om högre teknisk utbildning och
forskning i övre Norrland och om systematiserad decentraliserad uni-
versitetsutbildning på tre orter i Norrland (prop. 88, SU 133, rskr 296
och prop. 169, SU 223, rskr 438). Socionomutbildningsberedningen har,
mot bakgrund av en uppskattning av underlaget för socionomutbildning
inom skilda regioner, föreslagit att en ny socialhögskola skall förläggas
till mellersta Norrland. Jag finner i likhet med beredningen att en so-
cialhögskola bör upprättas i mellersta Norrland.

Av orter inom regionen som är tänkbara för förläggning av en socio-
nomutbildning har beredningen diskuterat Härnösand, Sundsvall och
Östersund. Vid remissbehandlingen av beredningens förslag har därutöver
förts fram förslag om lokalisering av den nya högskolan till Kramfors.
Beredningen har funnit att Sundsvall har från utbildningsteknisk syn-
punkt bäst förutsättningar att ta emot en socialhögskola. Beredningen,
som vid sin bedömning avstått från att ta med de regionalpolitiska

effekterna av lokalisering till viss ort eller region, finner att socialhögskolan bör förläggas till Sundsvall.

I sina yttranden över beredningens betänkande framhåller såväl 1968 års lokaliseringsutredning som delegationen för lokalisering av statlig verksamhet att regionalpolitiska skäl talar för att en socialhögskola förläggs till Östersund. Lokaliseringsutredningen framhåller att Östersund ingår i det s. k. inre stödområdet och att orten är den enda i detta område som nu och på längre sikt kan anses lämpad att tillföras högre utbildning.

Då ingen ort inom den aktuella regionen f. n. har permanent anordnad högre utbildning, är man vid valet mellan orter för förläggning av sådan utbildning inom denna inte bunden av existerande organisation. Enligt vad jag erfarit hör emellertid såväl Östersund som Sundsvall till de kommuner som U 68 överväger för lokalisering av högre utbildning. De utbildningsorganisatoriska förutsättningarna för socionomutbildning kan, som beredningen framhåller, bedömas vara bättre i Sundsvall än i Östersund. För egen del anser jag emellertid att de regionalpolitiska aspekterna måste tillmätas speciellt stor vikt vid valet av förläggningsort för en ny socialhögskola i Norrland. Efter samråd med chefen för inrikesdepartementet förordnar jag därför att en socialhögskola inrättas i Östersund den 1 juli 1971.

Socionomutbildningsberedningen har vidare föreslagit, att ytterligare två socialhögskolor skall komma till stånd och att dessa skall förläggas till södra Sverige. De orter som diskuterats av beredningen i detta sammanhang eller som aktualiserats vid remissbehandlingen är Norrköping, Linköping, Jönköping, Växjö, Kalmar, Helsingborg, Halmstad, Borås och Karlstad.

Beredningens förslag att förlägga socionomutbildning till Växjö och Linköping har fått stöd av majoriteten av remissorganen. Såväl 1968 års lokaliseringsutredning som delegationen för lokalisering av statlig verksamhet uttrycker dock tveksamhet i fråga om beredningens förslag. Lokaliseringsutredningen ifrågasätter om två nya enheter för socionomutbildning bör förläggas till östra Götaland. Vidare talar praktiska planeringsskäl för att inte starta mer än en högskola höstterminen 1971.

Som jag framhållit i det föregående pågår överväganden såväl rörande lokalisering av högre utbildning som rörande de allmänna regionalpolitiska målen. Med hänsyn härtill är jag inte nu beredd att ta ställning till frågan om lokalisering av socionomutbildning till nya orter i södra Sverige. Denna fråga bör övervägas i det pågående planeringsarbetet.

Jag går nu över till att behandla frågan om k a p a c i t e t s ö k n i n g e n vid socialhögskolorna.

Statsmakternas beslut om ökning av utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna år 1970 innebar att antalet utbildningsplatser snabbt skulle ökas med sikte på en fördubbling. I sitt utlåtande (SU 1970: 88

s. 39) framhöll utskottet att avsikten givetvis var att utbyggnaden skall ske i så snabb takt som de praktiska omständigheterna medger.

Beredningen lade i maj 1970 fram förslag om kapacitetsökning vid socialhögskolorna under innevarande budgetår. På grundval av beredningens förslag fattade Kungl. Maj:t beslut om att antalet intagningsplatser budgetåret 1970/71 skulle ökas med 450. Beredningen har nu föreslagit att antalet intagningsplatser skall ökas inom loppet av fyra år med sammanlagt 1 080 platser, av vilka 360 budgetåret 1971/72 och 330 budgetåret 1972/73. Vissa remissinstanser, bl. a. socialstyrelsen, finner den föreslagna tidsplanen för kapacitetsökningen väl pressad. Som jag redan framhållit bör statsmakternas beslut förra året ligga till grund för kapacitetsökningen. Utbyggnadstakten bör emellertid prövas i det årliga budgetarbetet.

Den av mig föreslagna socialhögskolan i Östersund bör budgetåret 1971/72 ta in 180 studerande. Av dessa bör, med hänsyn till möjligheterna att skaffa bl. a. lärare och lokaler, 60 tas in höstterminen 1971 och 120 vårterminen 1972. Av intagningsplatserna bör 60 vardera terminen avse social linje. Jag kommer att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i dessa frågor.

Beredningen har vidare föreslagit att 180 platser skall komma till vid en ny socialhögskola i södra Sverige budgetåret 1971/72. Såsom nyss framgått är jag inte beredd att nu föreslå att ytterligare socialhögskolor inrättas utöver en i mellersta Norrland. Jag finner det emellertid angeläget att den av statsmakterna beslutade kapacitetsökningen kommer till stånd så snart som de praktiska möjligheterna medger. Nästa budgetår bör därför ytterligare intagningsplatser komma till vid befintliga högskolor. Därvid bör högskolor, som har lågt studerandecantal eller som ligger på orter utanför storstadsregionerna, komma i fråga. Jag räknar med att ytterligare 30 studerande per termin tas in på social linje vid Örebrohögskolan med början budgetåret 1971/72. Vidare räknar jag med att ytterligare 30 platser per år skall kunna anordnas på social linje vid socialhögskolan i Lund med början höstterminen 1971. Enligt vad jag erfarit föreligger praktiska förutsättningar för att genomföra de föreslagna ökningarna i Örebro och Lund. Med hänsyn till att en ny högskola föreslås bli uppbyggd i Östersund är jag däremot inte beredd att nu förorda någon ökning av intagningskapaciteten vid socialhögskolan i Umeå. Vid genomförande av denna utbyggnadsplan kommer antalet intagningsplatser vid socialhögskolorna att budgetåret 1971/72 öka med 270 till sammanlagt 1 860. Med hänsyn till dels de praktiska möjligheterna att genomföra ytterligare ökning, dels kravet på att utgiftsökningarna skall begränsas är jag inte beredd att förorda ytterligare kapacitetsökning nästa budgetår. Antalet intagningsplatser vid de olika högskolorna nästa budgetår framgår av följande sammanställning.

socialhögskola	antal intagningsplatser				summa
	HT 1971		VT 1972		
	social linje	förvaltn-linje	social linje	förvaltn-linje	
Stockholm	120	90	120	90	420
Lund	90	60	60	60	270
Göteborg	90	90	120	60	360
Örebro	120	90	120	60	390
Östersund	60	—	60	60	180
Umeå	90	60	60	30	240

Inom ramen för den här angivna fördelningen av intagningsplatserna på linjer bör samarbetsnämnden kunna vidta de ändringar som är nödvändiga av utbildningstekniska skäl. Nämnden bör dock om möjligt undvika ändringar, som innebär minskning av antalet intagningsplatser på social linje.

Den fortsatta planeringen bör utgå från att den av statsmakterna år 1970 beslutade fördubblingen av intagningskapaciteten skall förverkligas under de närmaste budgetåren. Jag räknar därvid med att socialhögskolan i Östersund fr. o. m. budgetåret 1972/73 skall ta in 210—270 studerande per år.

Den föreslagna socialhögskolan i Östersund bör byggas upp efter samma mönster som de nuvarande socialhögskolorna. Högskolan bör sålunda ledas av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse samt av lärarråd och rektor. Styrelsens uppgifter bör dock under inledningsskedet kunna fullgöras av den av mig i det följande föreslagna nämnden för socionomutbildning. Jag utgår från att företrädare för lärare, övrig personal och studerande skall beredas möjlighet att medverka inom högskolans beslutande organ.

Det av beredningen utarbetade förslaget till personalorganisation liksom kostnadsberäkningarna för den nya högskolan finner jag väl avvägda och jag kommer i det följande att förorda att de i allt väsentligt godtas. Behovet av inredning och utrustning under nästa budgetår för den vidgade socionomutbildningen har jag beaktat vid min anmälan denna dag av frågan om anslag för budgetåret 1971/72 till inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. (prop. 1971: 35).

Beredningen har föreslagit vissa provisoriska förändringar rörande samarbetet mellan socialhögskolorna. Dessa förslag avser främst kompetensfördelningen mellan samarbetsnämnden och de lokala högskolestyrelserna. Enligt beredningens förslag bör nämnden bli central myndighet för socialhögskolorna såvitt avser anslagsframställningar samt åläggas ansvar för att utbildningen får likvärdig utformning vid de skilda högskolorna. De lokala högskolestyrelserna har avgett yttranden över en preliminär version av beredningens förslag.

Frågan om ledningen av socialhögskolorna behandlades år 1967 av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid hans anmälan av frågan om ökad utbildning av journalister m. m. (prop. 1967: 43, SU 86, rskr 199). Vidare har U 68 att pröva frågan om den eftergymnasiala utbildningens yttre organisation. Jag räknar — liksom beredningen — med att denna utredning kommer att lägga förslag i denna fråga vilken berör även socionomutbildningen.

Den mycket kraftiga utbyggnad av socionomutbildningen som har ägt rum sedan nämnden kom till år 1963 och den fortsatta ökningen av utbildningskapaciteten gör det motiverat att nu ta upp frågan om samarbetsnämndens ställning. De åtgärder som nu är aktuella bör med hänsyn till U 68:s arbete begränsas till provisoriska förändringar.

Jag finner att vissa arbetsuppgifter bör föras över till nämnden. Nämndens ökade befogenheter får dock inte leda till att handläggningen av frågor centraliseras i vidare mån än som erfordras för att utbildningen skall bli likvärdig vid samtliga socialhögskolor. Jag delar beredningens uppfattning att ansvaret för förslag till anslagsframställningar avseende socialhögskolorna även formellt bör läggas på nämnden. Jag finner det angeläget att nämnden får ansvaret också bl. a. för att planerna över utbildningen ger likvärdig utformning vid alla socialhögskolor. Nämnden bör vidare, liksom hittills, svara för antagning av studerande vid socialhögskolorna.

Samarbetsnämndens sammansättning präglas f. n. starkt av dess funktion som samrådsorgan för socialhögskolorna. I nämnden ingår sålunda, förutom två av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, rektorerna vid de fem socialhögskolorna. Denna konstruktion är, som beredningen framhåller, redan med de uppgifter som idag åvilar nämnden, mindre ändamålsenlig. Jag vill här peka på att rektorerna är föredragande tjänstemän i de lokala styrelserna samt att en utvidgning av antalet socialhögskolor leder till att nämnden automatiskt utökas. I samband med en utvidgning av nämndens kompetens bör enligt min mening dess sammansättning ändras. Jag kommer att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att utse ledamöter i nämnden bland företrädare för bl. a. avnäm- och arbetsgivarintressen, arbetstagarorganisationer samt universitet och högskolor. Vidare bör de studerande inom ramen för försöksverksamheten med nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal beredas tillfälle delta i nämndens arbete.

I samband med förändringen av nämndens kompetens och sammansättning bör namnet ändras till nämnden för socionomutbildning.

Jag går nu över till att behandla frågan om utformningen av den praktiska delen av socionomutbildningen.

Beredningen har, med utgångspunkt i statsutskottets uttalande vid 1970 års riksdag (SU 88 s. 39), förordat att den praktiska utbildningen skall

ytterligare differentieras. Sålunda föreslås att den erforderliga praktiska erfarenheten skall inhämtas genom dels avlönat praktikarbete omfattande minst fem månader före eller efter antagning till utbildningen, dels handledd praktik i nuvarande form omfattande fem månader, förlagd till tidigast den fjärde terminen, dels avlönat praktikarbete, vanligen i form av vikariat på socionomtjänst under två månader.

Beredningens förslag på denna punkt har diskuterats utförligt av flertalet remissinstanser. Meningarna bland myndigheter och organisationer går starkt i sär. Antalet remissinstanser som tillstyrker beredningens förslag är ungefär lika stort som antalet instanser som föredrar den i en reservation förordade alternativa utformningen av den icke handledda praktiken.

Det av reservanterna föreslagna alternativet (jfr p. 2.2.3) förordas av bl. a. flera länsstyrelser, SECO samt Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet. Ytterligare några remissinstanser, som i första hand önskar bevara nuvarande studieordning, föredrar reservanternas förslag framför majoritetens, om en förändring måste ske. Till denna senare grupp hör SACO, Sveriges socionomförbund och SFS. Ett par remissinstanser för fram egna alternativ till utformning av praktiken.

Beredningens förslag tillstyrks av de stora arbetsmarknadsorganisationerna LO, TCO och Svenska arbetsgivareföreningen, av centrala utbildningsmyndigheter som skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet, av arbetsmarknadsstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen samt, med vissa reservationer, av socialstyrelsen. Utredningsmajoritetens förslag får vidare stöd av studerandeorganisationer som Elevförbundet TLE och Vuxenstuderandes riksorganisation samt av socialutredningen och styrelserna för två av socialhögskolorna.

Jag finner att beredningens förslag bör läggas till grund för utformningen av den praktiska utbildningen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i dessa frågor. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser av följande innebörd. Den handledda praktiken (studiepraktiken) skall omfatta fem månader. I anslutning till utbildningen skall vidare förekomma praktikarbete omfattande sju månader, vilket skall fullgöras inom för socionomutbildningen betydelsefulla områden. Av praktikarbetet bör fem månader ha fullgjorts, innan de teoretiska studierna påbörjas, medan två månader bör fullgöras efter studiepraktiken.

Försöksverksamhet med vidgat tillträde till socionomutbildningen inleddes, som nämnts, höstterminen 1970. Denna innebär att den som fyllt 25 år, varit yrkesverksam minst fem år och uppfyller vissa krav på förkunskaper i ämne är behörig att antas till socionomutbildning. Vid samma tidpunkt inleddes även försöksverksamhet inom vilken sökande, som gått igenom gymnasium, får tillgodoräkna praktisk yrkeserfarenhet

omfattande minst tio månader vid urval bland sökande till socionomutbildning. Enligt vad jag erfarit prövades ca 800 sökande inom ramen för försöksverksamheten vid antagningen till vårterminen 1971.

De inledda försöken leder till att en betydande andel av de sökande till socionomutbildning har relativt omfattande yrkeserfarenhet från skilda samhällssektorer. Jag finner det utomordentligt väsentligt att dessa personer får tillgodoräkna denna erfarenhet — inom de ramar som anges i det följande — som en del av den praktiska erfarenhet som fordras för socionomexamen.

Åtskilliga av de sökande till socionomutbildning kommer emellertid även i framtiden att komma direkt från gymnasieskolan. Jag finner det angeläget att studiegången utformas så att en likvärdig utbildning kan erbjudas de studerande oberoende av deras tidigare erfarenheter.

Jag delar beredningens uppfattning att man vid bedömning av fullgjort praktiskarbete bör vara generös i fråga om avgränsningen av de områden, inom vilka den praktiska erfarenheten bör ha inhämtats. Enligt min mening kan erfarenheter av sysselsättning inom en vid sektor av arbetslivet vara av betydelse för socionomutbildningen. Jag vill i detta sammanhang erinra om att den ökade utbildningen av socionomer kommer att leda bl. a. till att dessa i allt större utsträckning sysselsätts inom andra verksamhetsområden än kommunal socialvård och kommunal förvaltning. Arbete i isolerade miljöer och arbete på arbetsplatser med mycket litet antal anställda torde dock vara mindre lämpat som praktik för en blivande socialarbetare. Det ankommer på samarbetsnämnden för socialhögskolorna att utfärda de anvisningar som erfordras.

Beredningen har föreslagit vissa modifieringar i uppläggningsen av den teoretiska utbildningen. Dessa förslag har bemötts i huvudsak positivt av remissinstanserna. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att fastställa erforderliga ändringar i timplanerna i huvudsaklig överensstämmelse med beredningens förslag. I övrigt ankommer det på nämnden att utfärda rekommendationer beträffande studiernas uppläggning. En översyn av den teoretiska utbildningens uppläggning och innehåll har inletts inom U 68.

Till frågan om anslagsberäkning m. m. för socialhögskolorna och för nämnden för socionomutbildning återkommer jag i ett följande avsnitt.

Under återopande av vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

- a) att besluta att en socialhögskola skall inrättas i Östersund den 1 juli 1971 i överensstämmelse med vad jag förordat i det föregående,
- b) att godkänna de riktlinjer för samarbetet mellan socialhögskolorna som jag förordat i det föregående.

3 Social forskning

Vid min anmälan av anslaget till socialhögskolorna för budgetåret 1970/71 (prop. 1970: 1 bil. 10 s. 321) uttalade jag att en professur borde inrättas inom det socialpolitiska området. Innehavaren av en sådan tjänst skulle vid sidan av egen forskning medverka vid samordning av forskningsinsatserna på det sociala området. Med hänsyn till bl. a. dessa speciella krav framhöll jag, att förfarandet vid tillsättning av en sådan professur, innehavarens arbetsuppgifter samt den organisatoriska ramen för verksamheten borde ytterligare klarläggas.

Det socialpolitiska området är, som jag framhöll i nämnda proposition, starkt differentierat och den forskning som bedrivs ofta av tvärvetenskaplig karaktär. Forskning och utvecklingsarbete med anknytning till socialpolitikens olika grenar förekommer inom statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter och inom ett stort antal ämnesområden vid universitet och högskolor. Undersökningar inom bl. a. betecndevetenskapliga, ekonomiska, juridiska, medicinska och statsvetenskapliga ämnen berör ofta socialpolitiska frågor. Innehavaren av en högre tjänst i socialpolitik kan därför genom egen forskning täcka endast en begränsad sektor av ämnesområdet.

De samordningsuppgifter, som avses bli knutna till professuren, fordrar att innehavaren har god överblick över socialpolitiken. De förutsätter vidare att innehavaren etablerar nära samarbete med förvaltningsmyndigheter inom det sociala området och med olika forskningsinstitutioner. Ett väsentligt inslag i samordningsfunktionen utgörs av uppdragsforskning, som i betydande utsträckning avses bli förlagd till den institution där professorn är verksam. Därvid måste givetvis ytterligare personal knytas till projekten genom medel som uppdragsgivaren ställer till förfogande. Jag vill i detta sammanhang erinra om den verksamhet som bedrivs inom samarbetskommittén för social forskning (jfr prop. 1970: 1 bil. 7 s. 14 och bil. 10 s. 321).

Med hänsyn till de arbetsuppgifter för en professur inom det socialpolitiska området, som jag skisserat i det föregående, finner jag att den organisatoriska ram som bäst torde tillgodose de krav som kommer att ställas på verksamheten är ett särskilt forskningsinstitut.

Genom statsmakternas beslut år 1966 (prop. 52, SU 107, rskr 251) inrättades i Stockholm ett institut för arbetsmarknadsfrågor. Avsikten var att skapa ett organ för aktivering och samordning av forsknings- och utbildningsverksamheten rörande arbetsmarknadsfrågor. Institutet skulle vidare verka för anordnande av högre utbildning av personer, som är verksamma inom arbetsmarknadens institutioner och organisationer.

Varken social forskning eller arbetsmarknadsforskning utgör i traditionell mening avgränsade vetenskapliga discipliner. Forskningen utmärks i stället av att den är inriktad mot vissa problemkomplex i det moderna

samhället. Analysen av dessa frågor skär ofta tvärs över existerande ämnesgränser, varvid ett flertal vetenskapliga metoder kan komma till användning. Det är således i regel fråga om tvärvetenskaplig forskning som syftar till att belysa problemen inom ramen för en helhetssyn. Grundläggande för arbetsmarknadspolitiken är ekonomiska förändringar i samhället såsom konjunkturväxlingar och strukturförändringar i näringslivet. På motsvarande sätt måste sociala problem ses i sina ekonomiska sammanhang. Forskning rörande de processer i samhället, genom vilka svårigheter på arbetsmarknaden och sociala problem uppstår, måste utgå bl. a. från dessa ekonomiska faktorer. En viktig uppgift för forskningen på dessa områden är vidare att analysera verkningarna av genomförda och planerade samhällsåtgärder. I det här skisserade arbetet kan bl. a. ekonomiskt, sociologiskt, pedagogiskt och socialmedicinskt inriktad forskning komma i fråga.

En målinriktad samhällsforskning rörande bl. a. sociala problem och arbetsmarknadsfrågor förutsätter således en organisation med bred vetenskaplig bas, som är oberoende av traditionella gränser mellan ämnen och fakulteter. För att åstadkomma detta krävs att forskningsresurserna inom området så långt möjligt samordnas. Efter samråd med cheferna för social- och inrikesdepartementen har jag funnit att de resurser som nu föreslås komma till för social forskning och befintliga resurser vid institutet för arbetsmarknadsfrågor bör föras samman.

Vid institutet för arbetsmarknadsfrågor finns f. n. förutom en tjänst som föreståndare en tjänst som forskarassistent, en tjänst som förste byråsekreterare samt 2 500 assistenttimmar. Det totala anslaget till institutet uppgår innevarande budgetår till 519 000 kr. För kostnader i anslutning till den föreslagna professuren inom det socialpolitiska området har jag i riksstatförslaget under anslaget till socialhögskolorna beräknat 226 000 kr.

Verksamheten vid institutet bör starta den 1 januari 1972. Institutets närmare inriktning och organisationen av verksamheten vid det nya institutet behöver ytterligare övervägas. Man bör i detta sammanhang pröva bl. a. om även vissa befintliga resurser för forskning inom det socialpolitiska området vid andra institutioner bör föras över till det nya institutet. Jag kommer att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att tillkalla en organisationskommitté med uppgift att utarbeta mål och riktlinjer för verksamheten vid institutet, upprätta förslag till personalorganisation m. m. Kommittén bör avsluta sitt arbete i så god tid att resultatet kan redovisas i proposition till riksdagen i höst.

Jag förordar sålunda att en professur i socialpolitik inrättas den 1 januari 1972. Professuren bör placeras vid det nya institutet. Det är emellertid väsentligt att innehavaren av denna tjänst har nära kontakt såväl med annan samhällsvetenskaplig forskning som med utbildningen inom det sociala området. Jag kommer därför att i annat sammanhang

föreslå Kungl. Maj:t att föreskriva att innehavaren av professuren skall vara ledamot av samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm samt därjämte av den av mig i det föregående föreslagna nämnden för socionomutbildning. Kravet på nära kontakt med universitetet och med socionomutbildningen bör kunna tillgodoses genom att institutet förläggs till Frescati. Innehavaren av professuren bör medverka vid forskarutbildning vid universitetet. Den närmare inriktningen och organisationen av forskarutbildningen bör fastställas sedan innehavarens vetenskapliga inriktning är känd.

Med hänsyn till de särskilda förutsättningar som avses gälla för denna tjänst finner jag, att innehavaren av professuren bör utses av Kungl. Maj:t efter förslag av institutets styrelse.

Jag återkommer till frågan om inrättande av professuren i det följande vid min anmälan av anslag till institutet för arbetsmarknadsfrågor m. m.

4 Fortbildning av journalister

4.1 Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna

I tilläggskrivelse den 12 oktober 1970 till sina förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1971/72 har samarbetsnämnden för journalisthögskolorna lagt fram förslag rörande försöksverksamhet med fort- och vidareutbildning av journalister.

Nämnden konstaterar att de yrkesverksamma journalisternas möjligheter till yrkesinriktad utbildning är starkt begränsade. Journalisthögskolorna kan — i mån av plats — anta journalister som specialelever till fördjupningsterminen. Ett fåtal journalister har hittills utnyttjat denna möjlighet. Nordisk journalistkursus i Arhus är en annan fortbildningsmöjlighet för journalister. Antalet deltagare från Sverige är dock litet. Vidare anordnas korta kurser, 2—5 dagar, av olika organisationer, främst Stiftelsen Pressinstitutet.

Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm har i en undersökning visat, att endast hälften av journalisterna under 40 år har någon form av skolmässig yrkesutbildning. Samarbetsnämnden konstaterar, att det är uppenbart att det finns utbildningsklyftor inom journalistkåren. Kraven på utbildning kommer i första hand från grupper som rekryterats till yrket innan journalistinstitut eller -högskolor inrättats eller som rekryterats utanför dessa utbildningsanstalter. Mot denna bakgrund föreslår nämnden, att försöksverksamhet med fort- och vidareutbildning vid journalisthögskolorna startar hösten 1971.

Försöksverksamheten bör — föreslår nämnden — omfatta två kurser per termin vid var och en av högskolorna. Den ena kursen föreslås vara en yrkesinriktad teoretisk utbildning med tyngdpunkten på samhällskunskap. Den andra föreslås vara en yrkesutbildning med tyngdpunkt på grafisk formgivning.

Samarbetsnämnden utgår från att de föreslagna kurserna utbildningsmässigt skall motsvara enterminkurser. Varje kurs föreslås uppdelad på tre avsnitt: 1) introduktionsvecka på högskola, 2) enskilda studier på hemort och 3) studier på högskola omfattande ca två månader. Undervisningsvolymen föreslås uppgå till knappt 300 timmar per kurs. Nämnden föreslår att antalet elevplatser per kurs begränsas till 15.

Samarbetsnämnden beräknar kostnaderna för den föreslagna fort- och vidareutbildningen under budgetåret 1971/72 till 621 000 kr.

Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm har i skrivelse den 21 augusti 1970 lagt fram förslag om efterutbildning vid högskolan. Över förslaget har efter remiss yttrande avgetts av samarbetsnämnden för journalisthögskolorna efter hörande av styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg.

4.2 Föredraganden

Behovet av fortbildning av yrkesverksamma journalister har dokumenterats i skilda sammanhang. Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna och styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm har i skrivelser hösten 1970 lagt fram förslag rörande fort- och vidareutbildning av journalister. I debatten har man efterlyst utbildning, som kvantitativt och innehållsmässigt tillgodoser de mindre tidningarnas, i första hand landsortspressens behov. Tillgängliga undersökningar visar att en mycket stor del av dem som gått igenom journalisthögskolorna stannar i Stockholm och Göteborg. Det har vidare framhållits att fortbildningsinsatserna bör rikta sig till sådana journalister som inte haft möjlighet att skaffa sig mer omfattande grundutbildning. Enligt beräkningar som redovisas i samarbetsnämndens skrivelse fanns det år 1969 ca 1 400 yrkesverksamma journalister under 40 år, som saknade utbildning utöver folkhögskola, realskola eller folkskola.

Yrkesverksamma journalisters möjligheter till fortbildning är, som nämnts, tämligen begränsade. Samarbetsnämnden framhåller att endast ett litet antal journalister har sökt sig till högskolornas fördjupningsterminer för fortbildning. Orsaken härtill torde vara främst av ekonomisk natur. Utbildningstiden, en termin, är av allt att döma för lång för att journalister med försörjningsplikt skall ha råd att utbilda sig på detta sätt. Härtill kommer att de mindre tidningarna inte synes ha möjlighet att avstå från en medarbetare under så lång tid. En väg att vidga utbildningsmöjligheterna för yrkesverksamma journalister kan vara kortare intensivkurser kombinerade med perioder av självstudier.

Jag finner att försöksverksamhet med fortbildning av journalister bör komma till stånd. I denna fråga har jag haft överläggningar med företrädare för pressens organisationer. Försöksverksamheten, som bör inledas redan budgetåret 1971/72, bör till en början avse främst journalister med bristfällig grundutbildning. Försöksverksamheten bör vidare pågå minst två år. En utbildningsmodell, som bör kunna prövas inom ramen för försöksverksamheten, utgörs av koncentrerade kurser med mellanliggande perioder av självstudier och yrkesverksamhet. Kurserna bör om möjligt organiseras på ett sådant sätt att den enskilde kan gå igenom mer än en kurs i en följd. Utbildningen kan tänkas omfatta i huvudsak de ämnen, som ingår i journalisthögskolornas utbildning. Kursorten bör väljas så att goda förbindelser finns med både Stockholm och Göteborg, då båda journalisthögskolornas lärare i viss utsträckning torde få utnyttjas i undervisningen.

För att en del av de svårigheter av ekonomisk natur, som jag nämnt i det föregående skall kunna bemästras, bör försöksverksamheten omfatta även studiefinansiering. Verksamheten bör i denna del bedrivas i samråd med kommittén för studiestöd åt vuxna. Organisationen och omfatt-

ningen av den föreslagna utbildningen behöver ytterligare övervägas. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att tillkalla sakkunniga för planering och ledning av försöksverksamheten. De sakkunniga bör nära samverka med 1968 års utbildningsutredning.

Jag avser, att sedan försöksverksamheten utvärderats återkomma till Kungl. Maj:t med förslag till riksdagen i detta ämne. För kostnader i samband med försöksverksamheten har jag för budgetåret 1971/72 beräknat 500 000 kr. Jag återkommer till denna fråga vid min anmälan av anslaget till fortbildning av socionomer, journalister m. m. Därvid kommer jag — i likhet med innevarande budgetår — att ta upp medel till fortbildning av journalister inom aktuella ämnesområden.

Under återopande av vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna att försöksverksamhet med fortbildning av journalister bedrivs i enlighet med de riktlinjer jag redovisat i det föregående.

5 Anslagsberäkningar för budgetåret 1971/72

5.1 Socialhögskolorna

1969/70 Utgift	13 757 469
1970/71 Anslag	19 270 000
1971/72 Förslag	21 944 000

Förevarande förslagsanslag avses för socialhögskolorna i Stockholm, Lund, Göteborg, Örebro och Umeå samt samarbetsnämnden för socialhögskolorna.

	1970/71	Styrelserna och nämnden	Beräknad ändring 1971/72	
			Beredningen	Föredraganden
<i>Personal</i>				
Lärarpersonal	73	+12	+ 6	+ 6
Övrig personal	68,5	+24,5	+10	+14,5
	141,5	+36,5	+16	+20,5
<i>Anm.</i> Utöver de angivna tjänsterna har för budgetåret 1970/71 anvisats medel för undervisningsarvoden (ca 2,2 milj. kr.) och för handledararvoden (ca 3,0 milj. kr.).				
<i>Anslag</i>				
Avlöningar till lärarpersonal	10 472 100	+2 266 600	+ 720 800	+1 250 900
Avlöningar till övrig personal	3 045 800	+ 854 000	+ 376 600	+ 415 200
Sjukvård	16 000	of.	+ 2 000	+ 2 000
<i>Reseersättningar</i>				
a) Reseersättningar till lärare och deltagare i handledarkurser	392 000	+ 83 100	of.	+ 24 000
b) Reseersättningar till studerande	96 000	+ 48 500	of.	+ 19 000
c) Övriga reseersättningar	167 500	+ 113 600	+ 33 000	+ 36 500
Lokalkostnader	1 385 000	+ 221 700	+ 178 700	+ 339 000
Bokinköp m. m.	122 500	+ 14 200	+ 60 000	+ 45 500
därav engångsanvisning	—	—	30 000	15 000
Expenser	429 000	+ 257 900	+ 87 000	+ 141 000
Lönekostnadspålägg	3 144 100	+ 755 000	+ 269 300	+ 400 900
	19 270 000	+4 614 600	+1 727 400	+2 674 000

Samarbetsnämnden för socialhögskolorna

De förslag till tjänster m. m. som läggs fram av nämnden och de lokala högskolestyrelserna innebär i korthet.

1. Löne- och prisomräkning 217 000 kr.
2. 11 universitetslektorat i Uo 22: 25 (Stockholm 3, Lund 2, Göteborg 1, Örebro 3, Umeå 2) (+938 000 kr.).
3. Lektorat i Ue 20 (Stockholm) (+72 000 kr.).
4. 9 konsulenttjänster (Stockholm 2, Lund 1, Göteborg 2,5, Örebro 1,5, Umeå 2) (+499 000 kr.).
5. 1 tjänst som byrådirektör i Ae 30 i stället för en tjänst som byrådirektör i Ae 26 (+15 000 kr.).
6. 2 tjänster som förste byråsekreterare, en tjänst som byråassistent

samt biträdes- och vaktmästarpersonal vid samarbetsnämnden (+206 000 kr.).

7. Ökad medelsanvisning till arvoden till praktikhandledare (+1 206 000 kr.) samt för arvoden till lärare vid handledarkurser (+15 000 kr.).

8. Ökad medelsanvisning till arvoden för undervisning och examination (+437 000 kr.) samt för ersättning för allmänt institutionsarbete i samband med undervisningen (+138 000 kr.).

9. Ökad medelsanvisning till avlöningar till biträdespersonal m. m. (+296 000 kr.).

10. Ökade medelsanvisningar till vikariatsersättningar (+40 000 kr.).

Jag har i det föregående redovisat 1970 års socionomutbildningsberednings förslag rörande kostnader vid nytillkommande socialhögskolor (p. 2.2.4.).

Direktionen för Svenska diakonsällskapet har anhållit om en ökad medelstillelning för bl. a. arvoden till praktikhandledare (+24 000 kr.).

Föredraganden

För den nuvarande organisationen räknar jag ytterligare medel för arvoden till undervisning och examination (+885 000 kr.) samt till ersättning för allmänt institutionsarbete (+11 000 kr.). Vidare räknar jag medel för ett lektorat i social metodik vid socialhögskolan i Stockholm. Vid min beräkning av kostnaderna för arvoden till praktikhandledare har jag tagit hänsyn till behovet av medel för detta ändamål vid Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet.

De under senare år genomförda kapacitetsökningarna — senast innevarande budgetår med 450 nybörjarplatser — medför ett ökat behov av biträdespersonal. Jag räknar nu medel för biträdes- och vaktmästarhjälp vid högskolorna och nämnden (+140 000 kr.).

Utöver ökningarna av automatisk natur räknar jag i övrigt, för den befintliga organisationen, med ytterligare 50 000 kr. till expenser vid högskolorna och nämnden.

Det av socionomutbildningsberedningen framlagda förslaget till organisation vid de nya socialhögskolorna bör i allt väsentligt genomföras vid den av mig i det föregående föreslagna socialhögskolan i Östersund. Jag räknar sålunda medel för en tjänst som rektor i Up 26 samt två tjänster som universitetslektor vid högskolan. En av tjänsterna föreslås komma till för att bereda rektor vid Östersundshögskolan möjlighet att i likhet med rektorerna vid övriga socialhögskolor erhålla ordinarie bottenjämsn som universitetslektor. Jag avser att, vid bifall till mitt förslag, i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att — utan att tjänsten först förklaras ledig — utnämna och förordna vederbörande rektor

till innehavare av densamma. Tjänsten bör i överensstämmelse med vad som gäller för motsvarande tjänster vid de nuvarande socialhögskolorna inte få uppehållas så länge innehavaren är förordnad som rektor. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att, inom ramen för förekommande examensämnen vid socialhögskolorna, fastställa ämnen för de båda tjänsterna som universitetslektor.

I fråga om lärarpersonal i övrigt tar jag upp medel för undervisning och examination (259 000 kr.) och för ersättning för allmänt institutionsarbete i samband med undervisningen (9 000 kr.).

I likhet med beredningen anser jag att en tjänst som konsulent bör komma till redan första verksamhetsåret. I övrigt räknar jag i huvudsaklig överensstämmelse med beredningens förslag medel för biträdes- och vaktmästarpersonal (107 000 kr.).

Beredningens beräkningar av kostnaderna för sjukvård, reseersättningar, lokaler, bokinköp och expenser finner jag väl avvägda och beräknar i överensstämmelse med beredningens förslag medel för dessa ändamål.

I anslutning till den av mig tidigare redovisade ökningen av intagningskapaciteten vid socialhögskolorna i Lund och Örebro beräknar jag medel för ett ordinarie universitetslektorat i sociologi vid var och en av högskolorna. Därutöver räknar jag med 81 000 kr. till arvoden för undervisning och examination, 5 000 kr. till ersättning för allmänt institutionsarbete i samband med undervisningen samt 42 000 kr. till biträdespersonal. Jag räknar vidare medel för bl. a. reseersättningar, bokinköp och expenser (+62 000 kr.).

Den utbyggda organisationen för socionomutbildning och den ändring av kompetensfördelningen mellan samarbetsnämnden och de lokala högskolestyrelserna, som jag förordat i det föregående, medför ökad arbetsbelastning vid nämnden. Jag vill vidare erinra om att nämnden svarar för antagning av studerande till socialhögskolorna. Det stora antalet sökande i förening med bl. a. pågående försöksverksamhet med vidgat tillträde till socionomutbildningen medför att antagningen — som i huvudsak sköts manuellt — kräver stora insatser av personal.

Vid nämnden finns f. n. två fast anställda handläggande tjänstemän. Jag finner det angeläget att nämnden tillförs ytterligare fasta tjänster för bl. a. budget- och petitaarbete samt för ledning av antagningsarbetet. Jag tar därför upp medel för ytterligare två tjänster som förste byråsekreterare. Jag räknar vidare medel för ytterligare biträdes- och vaktmästarpersonal (+60 000 kr.) samt medel för reseersättningar och expenser (+30 000 kr.).

Vid min anmälan av vissa gemensamma frågor vid universitetet m. m. i prop. 1971: 1 (bil. 10 s. 255) förordade jag en ytterligare förbätt-

ring av de handikappades möjligheter att erhålla utbildning på eftergymnasial nivå. Medel för utbildningsstödet till handikappade studerande vid socialhögskolorna bör beräknas under anslagsposten till avlöningar till lärarpersonal. Detta stöd bör omfatta förutom syn- och hörselskadade studerande även andra grupper svårt handikappade. I likhet med vad som gäller vid bl. a. de filosofiska fakulteterna bör styrelserna få disponera ett belopp som motsvarar 2 000 kr. per handikappad studerande och termin.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (19 270 000 + 1 324 000 + 788 000 + 362 000 + 200 000 =) 21 944 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialhögskolorna* för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 21 944 000 kr.

5.2 Fortbildning av socionomer, journalister m. m.

1969/70 Utgift	114 817	Reservation	79 060
1970/71 Anslag	252 000		
1971/72 Förslag	752 000		

Av reservationsanslaget till fortbildning av socionomer, journalister m. m. får för innevarande budgetår disponeras högst 188 000 kr. för anordnande av en mentalhygienisk kurs vid vardera av socialhögskolorna i Stockholm och Lund, högst 20 000 kr. till stipendier och resekostnadsbidrag till deltagare vid kurserna samt högst 30 000 kr. till fortbildningsverksamhet för journalister inom aktuella ämnesområden.

Samarbetsnämnden för socialhögskolorna

1. Medel för en personaladministrativ fortbildningskurs för socionomer (+106 000 kr.).

2. Ökad medelstillelning till stipendier vid kurserna i mentalhygien (+16 000 kr.).

Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna

Medel för utvidgad fort- och vidareutbildningsverksamhet för journalister inom ramen för Stiftelsen Pressinstitutets verksamhet (+70 000 kr.).

Samarbetsnämnden har vidare under anslaget Journalisthögskolorna hemställt om medel för utbyggnad av högskolorna för försöksverksamhet med fort- och vidareutbildning (+621 000 kr.).

Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm har i särskild skrivelse

hemställt om medel för efterutbildning vid journalisthögskolan i Stockholm med början vårterminen 1971.

Föredraganden

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående rörande försöksverksamhet med fortbildning av journalister tar jag upp 500 000 kr. för detta ändamål. Jag räknar i övrigt inte med några förändringar under detta anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fortbildning av socionomer, journalister m. m.* för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 752 000 kr.

5.3 Institutet för arbetsmarknadsfrågor m. m.

Nytt anslag

1971/72 Förslag 830 000

Institutet för arbetsmarknadsfrågor, som inrättades år 1966 (jfr. prop. 1966: 52, SU 107, rskr 251), har till uppgift att anordna och medverka vid utbildning i arbetsmarknadsfrågor, driva och främja arbetsmarknadsforskning samt verka för samordning av sådan utbildning och forskning. Kungl. Maj:t har fastställt instruktion (1966: 541 ändrad senast 1970: 784) för institutet. Universitetskanslersämbetet är chefsmyndighet för institutet. För institutet är innevarande budgetår anvisat ett förslagsanslag av 519 000 kr. (jfr prop. 1970: 1 bil. 10 s. 355).

	1970/71	Beräknad Universitets- kanslersämbetet	ändring Föredraganden	1971/72
<i>Institutet för arbetsmarknadsfrågor</i>				
Personal				
Handläggande personal	3		+1	
Övrig personal	4		+4	
	7		+5	
Anslag				
Avlöningar	339 000	+210 000	} + 85 000	
Sjukvård	1 000	of.		
Reseersättningar	10 000	+ 2 000		
Lokalkostnader	38 000	+ 17 000		
Expenser	53 000	+ 22 000		
Lönekostnadspålägg	78 000	+ 53 000		
	519 000	+304 000		
<i>Social forskning</i>		—		+226 000
				+311 000

Universitetskanslersämbetet

1. Tjänst som forskare, 2 500 assistenttimmar samt biträdestjänst (+238 000 kr.).
2. Förstärkning av medlen bl. a. till extra arbetskraft (+66 000 kr.).

Föredraganden

I prop. 1971: 1 (bil. 10 s. 347) lade jag fram vissa förslag rörande anslaget till institutet för arbetsmarknadsfrågor. Förslagen innebar bl. a. en förstärkning av resurserna vid institutet med sammanlagt 85 000 kr. nästa budgetår. Jag beräknade därvid medel för bl. a. 1 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete samt för extra arbetskraft.

Jag har i det föregående förordat att en professur i socialpolitik skall inrättas den 1 januari 1972. För kostnader i anslutning till denna professur har jag i riksstatförslaget beräknat sammanlagt 226 000 kr. I enlighet med vad jag förordat i det föregående bör dessa resurser för social forskning samordnas med de resurser som finns vid institutet för arbetsmarknadsfrågor.

Frågan om organisationen av det vidgade institutet kommer att skyndsamt prövas av en organisationskommitté. Kommittén skall avge förslag i så god tid att förslag rörande institutets organisation m. m. kan underställas riksdagen i höst. I avvaktan härpå bör inga förändringar vidtas avseende institutet för arbetsmarknadsfrågor.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (519 000 + 85 000 + 226 000 =) 830 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t med återkallande av sitt förslag angående anslaget Institutet för arbetsmarknadsfrågor i prop. 1971: 1 (bil. 10 s. 347) föreslår riksdagen

- a) att bemyndiga Kungl. Maj:t inrätta en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
- b) att till *Institutet för arbetsmarknadsfrågor m. m.* för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 830 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

	Sida
1 Inledning	4
2 Lokalisering av socionomutbildning m. m.	6
2.1 Nuläge	6
2.2 Beredningen	6
2.2.1 Utbildningskapacitet vid socialhögskolorna	6
2.2.2 Lokalisering av nya enheter för socionomutbildning	8
2.2.3 Praktiken	10
2.2.4 Kostnadsberäkningar	14
2.3 Remissyttrandena	16
2.3.1 Utbildningskapacitet vid socialhögskolorna	16
2.3.2 Lokalisering av nya enheter för socionomutbildning	17
2.3.3 Praktiken	21
2.3.4 Kostnadsberäkningar	24
2.3.5 Vissa övriga frågor	25
2.4 Samarbetet mellan högskolorna	26
2.5 Föredraganden	27
3 Social forskning	35
4 Fortbildning av journalister	38
4.1 Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna	38
4.2 Föredraganden	39
5 Anslagsberäkningar för budgetåret 1971/72	41
5.1 Socialhögskolorna	41
5.2 Fortbildning av socionomer, journalister m. m.	44
5.3 Institutet för arbetsmarknadsfrågor m. m.	45

